

Rojstvo in življenje - božji dar

Mnogi ljudje današnjega časa, katerih življenje poteka v siloviti naglici med službenimi in družinskimi obveznostmi ter raznimi konjički, se morda niti ne zavedajo več pristnega pomena božičnega praznika, ki si je v mnogih deželah nadel preveč komercialno lice. A prav čas okrog Božiča, ko so noči najdaljše, narava in človek pa se predajata počitku, je primeren za to, da se poglobimo vase, premerimo našo dosedanjo pot in se zazremo v prihodnost.

Točen dan, ko je Jezus prišel na svet, pravzaprav ni znan, saj se je v spominu prvih kristjanov izgubil, vendar je gotovo, da je cerkvena občina v Rimu leta 336 obhajala kot praznik Gospodovega rojstva 25. december. Ni naključje, da je Cerkev izbrala prav ta dan, saj je to čas, ko se dnevi pričnejo daljšati. To je imelo za kristjane globok simboličen pomen, saj Sveto pismo označuje Kristusa kot »sonce pravice« ali tudi kot »pravo luč, ki razsvetljuje vsakega človeka«. Zelo slikovito je to razpoloženje izrazil v hvalnici Zaharija, oče Janeza Krstnika, ki je prerokoval: »Zato nas bo obiskal Vzhajajoči z višave, da razsvetli vse, ki sedé v temi in smrtni senci in naravna naše noge na pot miru.«

Tema in smrtna senca, svetloba in mir, to so tisti duhovni pojmi, o katerih govorijo svetopisemska besedila, in ko prebiramo Lukov opis Jezusovega rojstva, je v začetnih stavkih povsem pripoveden, šele v nadaljevanju nam približa bistveno sporočilo božjega učlovečenja. Evangelist namreč najprej pripoveduje, da je tiste dni »izšel ukaz cesarja Avgusta, naj se popiše ves svet.« V skladu s to odredbo je tudi Jožef skupaj z ženo Marijo odšel v svoj rodni kraj Betlehem, v katerem je Marija rodila sina prvorojenca. Priča tega dogodka so bili pastirji, o katerih evangelist Luka pove: »Gospodov angel je stopil k njim in Gospodova svetloba jih je obsijala, da so se zelo prestrašili.« Angel jih je nato pozval, naj se ne bojijo, kajti v Davidovem mestu se je »rodil Zveličar, ki je Kristus Gospod. Po tem znamenju ga boste spoznali: našli boste dete, povito v plenice in položeno v jasli.« Evangelist nato opisuje množico nebeških zborov, ki je hvalila Boga in govorila: »Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem, ki so mu po volji.«

dalje na 2. strani ■

KRASKA HIŠA

Foto Mario Magajna

*Sodelavcem, naročnikom
in bralcem ter vsem Slovencem
želimo blagoslovljene božične
praznike in srečno ter uspešno
novo leto 1989.*

NOVI LIST

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 25. decembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.20 Koledarček; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 V pričakovanju Božiča leta 1988; 10.15 Mladinski oder: »Nočni obisk v jaslicah« (Zlata Jurin); 11.00 Nediški zvon; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Mario Uršič: »Dogodivščine podeželskega gledališča ali dnevnik Anatola Firsca.« Radijska nadaljevanka; 14.50 Šport in glasba ter prenosi z naših prireditev; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 26. decembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.20 Koledarček; 9.00 Sneg in kraljčki: tudi to je Božič; 10.15 Mladinski oder: »Najlepše jaslice« (Lučka Susič); 10.45 Koncert božičnih pesmi. Zbor mladih Zveze cerkvenih pevskih zborov v Trstu vodi Andrej Pegan; pri orglah Tomaž Simčič; 12.00 Kakor od vetra se trese moje srce; 12.40 Božične pesmi. Mešani zbor Frančišek Borgia Sedej iz Števerjana; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Goriški razgledi; 15.00 Roman v nadaljevanjih: »Noč do jutra« (Branko Hofman); 16.00 Božični prazniki Ivana Cankarja; 17.00 Naš športnik, neposreden prenos iz Zgonika; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ TOREK, 27. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Svet Boga, Bog sveta; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 In ti, kam pojdeš v soboto zvečer?; 12.40 Zborovska glasba; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 13.30 Od Milj do Devina; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotichek: »Kdo je napravil Vidku srajčico?« - radijska igra; 14.45 iz Benečije; 15.00 Roman v nadaljevanjih: »Noč do jutra« (Branko Hofman); 15.20 Pet minut za boljši jezik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Pianistka Dubravka Tomšič v goriškem Avditoriju; 18.00 Nikolaj Vasiljevič Gogolj; »Zenitev«. Komedija. SSG; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SREDA, 28. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Zdravniška posvetovalnica; 12.40 Zborovska glasba; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 13.30 Na goriškem valu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Roman v nadaljevanjih: »Noč do jutra« (Branko Hofman); 15.17 V našem zaporu (zabavna oddaja s kvizi in nagradami); 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Skupina Gallus Consort v našem studiu; 18.00 Literarne podobe; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 29. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Živeti zdravo; 12.40 Zborovska glasba; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Dvignjena zavesa; 15.00 Roman v nadaljevanjih: »Noč do jutra.« (Branko Hofman); 15.20 Pri nas na obisku (pevci in skupine slovenske lahke glasbe); 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Vokalna skupina »Collegium vocale Graz« iz Gradca; 18.00 Mal' položil dar domu na oltar — zanimivosti iz arhiva Ciril- Metodove šole v Trstu ob 100-letnici ustanovitve; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PETEK, 30. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Koroški portreti; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Ženske in politika; 12.40 Zborovska glasba; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 13.30 Od Milj do Devina; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotichek: »V deželi pravljic«; 15.00 Roman v nadaljevanjih: »Noč do jutra« (Branko Hofman); 15.18 Naši kraji in ljudje; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Glasbena kronika s Hrvaškega; 18.00 Kulturni dogodki; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 31. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Narava ima vedno prav; 12.40 Zborovska glasba; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Bom naredil stazice«; 14.30 Glasbeni listi; 15.00 Zabavnoglasbeni program; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Harmonikarji šole Glasbene matice; 18.00 Anton Pavlovič Cehov: »Češnjev vrt«; 19.00 Večerni radijski dnevnik; 19.20-00.15 V novo leto, izredna oddaja za Silvestrov večer.

Evropski klic v novo leto!

»Vsak narod se mora najprej sam evropeizirati...« Tako je leta 1924 zapisal v Evropskem manifestu grof Rihard Coudenhove - Kalergi, ustanovitelj združenja Panevropa. V dobi med obema vojnama je to združenje pomenilo veliko in zaslužno organizirano skupnost evropsko čutečih ljudi, ki so zlasti od Srednje do Zahodne Evrope skušali polagati temelj ideji evropskega združevanja. Med drugimi se je za to idejo vmešal tudi češkoslovaški predsednik Edvard Beneš, medtem ko se je njegov prednik in ustanovitelj ČSR Tomáš Masaryk še ni ogrevai za zamisel. Pozne-

Panevropa se je danes spreverglala v konkretne zamisli in že obstoječe organizme. Evropski svet in Evropski parlament, Evropska komisija, razna evropska federalistična gibanja — vse to je danes uresničen dediščina nekdanje Panevrope.

»Kdor ni Panevropeljec, je Antievropeljec!« je zapisal zgoraj omenjeni ustanovitelj Panevrope. Drastična in lapidarna misel, ki pa lahko v širšem in prenesenem pomenu besed še vedno velja in ohranja svojo aktualnost. Ideja Evrope in evropeizma je danes bolj živa kot kdajkoli prej. Politične oblike današnje evropske gradnje vedno bolj uresničujejo to, kar je še včeraj bilo samo idealna utopija. Nočemo s tem sicer zatrditi, da je danes že »meso postala«, vendar se njena konkretizacija vedno bolj udejanjuje in zadobiva svoje iz dneva v dan jasnejše obrise.

Evropski klic v leto 1989 mora zato tudi nas zamejske Slovence navdati z navdušenjem in z upanjem v to stvarnost. Z optimističnim realizmom lahko gledamo temu mejniku naproti. Leto tretjih neposrednih evropskih volitev naj zato daje tudi manjšinskim pripačnikom stare celine vedno večje in širše možnosti ter razsežnosti za krepko rast te skupne evropske zaveštvi. Nad 55 milijonov manjšincev, pripadnikov »narodov brez države« — ali pa delov matičnih narodov v drugih državah — to je danes objektivna stvarnost, s katero mora računati tudi Evropa dvanaajsterih!

dalje na 16. strani ■

Prihodnja številka Novega lista bo izšla v četrtek, 5. januarja 1989.

je pa je povzel to idejo njegov sin in zunanji minister ČSR Jan Masaryk, ki je tragično preminil ob sovjetski oz. komunistični osvojitvi Čehoslovaške po letu 1949.

Ideja Panevrope je med obema vojnama vsaj bežno obšla tudi slovenski prostor. Na Bohinjskem tednu leta 1939 je npr. Bogo Grafenauer govoril o začetku velike Panevrope. federacije vseh evropskih držav. Govor je tekel tudi o državah od Baltika do Jadrana, kjer pripada 70 odstotkov tega ozemlja prav slovanskim narodom (in ali ni prav danes ta navezava zelo aktualna in živa, čeprav v drugih kombinacijah in predlogih?).

Slovenski narod ima nujno pred seboj tudi te naloge. Leto 1992 je danes nekaj magični mejnik, okoli katerega se vse vrtil in prinaša neke bolj ali manj jasne ideje o evropeizaciji zlasti na ekonomskem, pa tudi na političnem področju. Morda je prav klic Coudenhove - Kalergija kljub časovni razdalji danes vse bolj aktualen in nujen. Tudi Slovenci se moramo vedno bolj in bolj »evropeizirati«. Ne moremo in ne smemo čakati, da nas bodo drugi pripeljali v Evropo in nam velikodušno in širokogrudno oddelili mesto v njej. Sami si ga moramo priboriti!

Posvet SSK v Vižvjljah

Foto M. Magajna

Rojstvo in življenje - božji dar

■ nadaljevanje s 1. strani

Ko prebiramo zgornji opis dogodkov in skušamo o njih poglobljeno razmišljati, se pravzaprav zavemo, da njihovo sporočilo ni namenjeno le ljudem preteklosti, morbitnim naivnežem ali celo neukim otrokom, marveč tudi vsem ljudem dobre volje dananjega časa. Pastirji so simbol človeštva, kateremu je Kristusov nauk namenjen, iz njega pa spoznamo, da mir ni le zadeva vojaškega premirja, mirovnih pogodb in ravnovesja velesil, marveč tudi in predvsem zadeva sprave med ljudmi kot svobodnimi osebkami, prvi pogoj le-te pa je seveda notranje spreobrnjenje. Tako pridemo do sklepa, da je pri vsem tem bistveno človeško srce, njegova vest, ki je merilo pravičnosti in dobrote.

Dandanašnji se mnogo govori in piše o človekovih pravicah, le-te številni teoretiki in politiki utemeljujejo z najrazličnejšimi znanstvenimi razpravami, simpoziji in filozofskimi sistemi. Morda pa se premalo poudarja, da je prav krščanstvo bilo tisto, ki je po Evropi in kasneje tudi drugod po svetu razširilo novo pojmovanje dostojanstva človekove osebe, ki je vsaka posebej neponovljiva, hkrati pa tako dragocena, da se je celo Bog ponižal in se pred 2000 leti v takrat skoraj pozabljeni Judeji pojavil v podobi revnega deteta. To je po krščanskem prepričanju dokaz božje ljubezni do človeštva, ki zlasti v našem času pozablja, da nismo gospodarji svoje usode in nam je tudi življenje pravzaprav darovano.

NOVICE

»Za zdaj se ne postavlja vprašanje priložitve Jugoslavije Evropski skupnosti.« Tako je dejal v Bruslju jugoslovanski zunanji minister Lončar, ki je s predstavniki EGS razpravljajal o političnem sodelovanju med Jugoslavijo in Evropsko skupnostjo.

Radikalna stranka, ki je transnacionalna, vztraja pri sklepu, da bo priredila 35. kongres v Zagrebu. Jugoslovanske oblasti so izjavile, da »tuja« stranka ne more imeti svojega kongresa v Jugoslaviji. V ponedeljek, 19. t.m., je skupina radikalcev priredila manifestacijo na mejnem prehodu pri Fernetičih. Zahtevala je med drugim odpravo potnih listov in mej ter ustanovitev Združenih evropskih držav.

V razpravo glede uporabe skladov, ki so bili določeni za obnovo potresnega območja Irpinije, je v poslanski zbornici posegel tudi predsednik vlade De Mita. Zavrnil je očitke, ki so jih nekateri listi objavili na njegov račun, in jih označil za osebno klevetanje. Zanimivo pa je, da je sprejel odstop podtajnika Sanze, ki je bil govoril o starih krogih, povezanih s P 2, kot pobudnikih spletk na račun ministrskega predsednika.

Od 1. januarja dalje bodo poljski državljani lahko potovali v inozemstvo le s potnim listom, ker bodo odpravljene hude omejitve, ki so zdaj v veljavi.

Pred 20 leti je umrl Engelbert Besednjak

V sredo, 21. t.m., je poteklo natančno 20 let, odkar je v Trstu umrl glavni urednik Novega lista in leta 1954 glavni pobudnik za njegovo zopetno izhajanje dr. Engelbert Besednjak. Mlajši rod primorskih Slovencev ga seveda ne more poznati in je o njem morda kaj slišal od staršev ali dedov. Starejši rod pa ve, da Engelbert Be-

sednjak sodi v vrsto tistih ljudi, ki so si s svojim javnim delom pridobili pomembne zasluge na raznih področjih in veliko prispevali k duhovni in materialni rasti slovenskega ljudstva na Primorskem.

Za časnikarsko delo je Engelberta Besednjaka pridobil Izidor Cankar, ko je bil glavni urednik Slovenca. Virgil Šček ga je leta 1921 prepričal, naj se iz Ljubljane vrne na Primorsko, kjer je postal glavni urednik tržaške Edinosti. Leta 1924 je bil skupno z Josipom Vilfanom izvoljen v rimski parlament, leta 1930 se je po nalogu lastne politične organizacije umaknil na Dunaj, da bi lahko seznanjal evropsko in svetovno javnost z rododomno politiko italijanskega fašizma, ki je obsodil na narodno smrt 600 tisoč Slovencev in Hrvatov v tedanji Julijski krajini in Istri.

Po Hitlerjevi zasedbi Dunaja se je Besednjak umaknil v Beograd, nadaljeval s svojim političnim delom do osvoboditve večjega dela Primorske in Istre. V Trst se je vrnil leta 1950. Mladi, ki smo se mu tedaj pridružili, smo brž spoznali, da imamo pred seboj politika z jasnimi pojmi, ki nas je stalno opozarjal na bistvo manjšinske politike, na nujnost uveljavljanja načela enotnosti v raznolikosti in ureditev odnosov med manjšino in matico.

Da bi mogel uveljavljati takšne poglede, je pred kakimi 35 leti dal pobudo za ustanovitev Novega lista, ki mu je bil glavni urednik, dokler mu je dopuščalo zdravje. Kot urednik je bil strog in natančen ter je od sodelavcev zahteval, naj pišejo v lepi, preprosti in vsem razumljivi slovenščini; na njegovi delovni mizi ni nikdar manjkalo slovenski pravopis. Poznal je vse glavne evropske jezike, a materin jezik mu je bil vse; večkrat je dejal, da bi najraje bil profesor slovenščine.

Dve desetletji sta že minili, odkar dr. E. Besednjak čaka na vstajenje na mirenškem pokopališču. Njegovi sodelavci pa ga še vedno imamo v lepem in hvaležnem spominu.

—o—

NOVA KNJIGA

O DRUGEM TRŽAŠKEM PROCESU

Openski rojak Vid Vremec, ki živi v Kopru in že 25 let objavlja v raznih primorskih listih članke in študije o Pinku Tomažiču in tovariših, je napisal knjigo, ki sta jo izdali založba Lipa iz Kopra in Založništvo tržaškega tiska. Knjiga ima naslov »Pinko Tomažič in drugi tržaški proces«. Predstavili so jo v nedeljo, 18. t.m., na Opčinah po slovesnosti na strelišču, kjer so počastili spomin žrtev drugega tržaškega procesa.

ABONMAJSKI KONCERT GLASBENE MATICE

V okviru abonmajskega koncerta Glasbene Matice iz Trsta je v petek, 16. t.m., nastopila v Kulturnem domu v Trstu mezosopranistka Nora Jankovič, ki je ob spremljavi pianistke Nataše Kerševan izvajala skladbe Scarlattija, Cladara, Wagnerja, Simonitija in De Falle.

Dragi rojaki v Italiji!

Slovenske POSOJILNICE-BANK na avstrijskem Koroškem Vam želijo

vesel Božič in srečno Novo leto 1989.

Če se mudite na Koroškem, se Vam priporočajo za vse bančne posle:

- ZVEZA BANK, Celovec, Pavličeva ulica 5-7
- Posojilnica-Bank Celovec, Bahnhofstraße 1
- Posojilnica-Bank Zila, Beljak/Villach, na Ločilu/Hart
- Posojilnica-Bank Šentjakob/St. Jakob
- Posojilnica-Bank Borovlje/Ferlach
- Posojilnica-Bank Škofiče-Hodiše/Schiefling-Keutschach
- Posojilnica-Bank Bilčovs/Ludmannsdorf
- Posojilnica-Bank Pliberk/Bleiburg
- Posojilnica-Bank Železna Kapla/Eisenkappel
- Posojilnica-Bank Podjuna-Dobrla vas/Jauntal-Eberndorf

POSOJILNICA-BANK

31 × na Koroškem

Pogovor s poslancem Bojanom Brezigarjem

Deželni poslanec in župan Bojan Brezigar je imel te dni ogromno dela, a je le našel čas za pogovor z našim urednikom, za kar se mu lepo zahvaljujemo. (Ured.)

Pol leta je poteklo od zadnjih deželnih volitev, na katerih ste bili izvoljeni za deželnega poslanca Slovenske skupnosti. Kaj bi povedali o svoji novi politični izkušnji?

Mesto edinega deželnega svetovalca Slovenske skupnosti je zelo zahtevno in terja ogromno dela. To je pravzaprav prva izkušnja, če sploh lahko uporabim ta izraz. Gre za odgovorno funkcijo, ki združuje potrebo po zanimanju za splošno problematiko dežele Furlanije - Julijske krajine in za specifikko slovenske manjšine. Sam namreč ne morem soglašati s stališčem nekaterih, češ da bi se predstavnik Slovenske skupnosti moral zavzemati samo za manjšinska vprašanja. S takim delom namreč zadobiš v očeh ostalih deželnih svetovalcev videz človeka, ki goji nekakšno vrtičkarstvo, kar utegne biti neučinkovito, če ne celo škodljivo, pri obravnavanju naše problematike.

Slovenska skupnost je v deželni večini. Kako ocenjujete to osnovno izbiro edine slovenske stranke v Italiji?

Mislím, da je šlo za konstruktivno izbiro. Slovenska skupnost si je že pred leti zadela nalogo, da z vstopom v deželno večino pozitivno vpliva na vladne stranke pri reševanju naših zamejskih vprašanj. Nekateré uspehe smo že zabeležili, čeprav se stališča deželne in državne vlade do slovenske manjšine spreminjajo s preveliko počasnostjo. Biti član večine pomeni imeti možnost soodločanja in ta izbira je odgovornejša; lažje je ostati v opoziciji, ki ti pušča proste roke v vseh primerih, vendar majhni stranki, kakršna je naša, opozicija ne daje nobene možnosti vpliva ne izbire. Mi pa želimo po svojih močeh doprinesti k političnim izbiram v naši deželi.

Na posvetu v Vižovljah v nedeljo, 11. t.m., je bila v središču pozornosti vloga Slovenske skupnosti v okviru slovenske manjšine v Furlaniji Julijski krajini, govor je dalje bil o njeni reprezentativnosti oziroma o konsenzu, ki ga ima med manjšino. Bi kaj povedali o tem vprašanju, ki se nam zdi zelo pomembno?

Reprezentativnost Slovenske skupnosti je dejansko mnogo večja od konsenza, ki ga ta stranka ima. Skoraj neverjetno se mi zdi, da se številni volivci tega ne zavedajo. Sam opažam pozornost, ki mi jo namenjajo posamezniki pa tudi predstavniki raznih manjšinskih organizacij, ki verjetno ne sodijo v krog naših volivcev. Ta pozornost seveda ni namenjena meni osebno, ampak stranki, ki jo predstavljam, njenemu vplivu in njeni vlogi. Mislím,

da bi morali sedaj preiti v drugo fazo, v kateri naj bi konsenz tudi resnično odražal reprezentativnost Slovenske skupnosti.

Znano je, da ste tako med svojim sedanjim mandatom kot tudi prej navezali stike z drugimi manjšinami v Evropi, kot ste tudi dali pobudo za stalno konferenco narodnih manjšin v okviru delovne skupnosti Alpe Adria. Zakaj je po Vašem stik z ostalimi manjšinami važen?

Pred desetimi leti, ko sem se začel ukvarjati z manjšinsko problematiko v drugih evropskih državah, sem lahko z zadovoljstvom ugotavljal, da je bila — z izjemo videmske pokrajine — stopnja zaščite slovenske manjšine v Italiji še kar zadovoljiva, če smo jo primerjali s stanjem drugih manjšin. V zadnjem desetletju se je stanje spremenilo in številne manjšine so nas prehiteli, tako da imajo v Veliki Britaniji, v Španiji, na Nizozemskem, v Belgiji in še kje druge manjšine mnogo boljše pogoje od naših. Mislím, da je prav zato nujno, da stopimo na evropski manjšinski vlak in da poskušamo z opozarjanjem na naše probleme tudi na mednarodni ravni doseči od oblasti to, česar doslej nismo mogli doseči.

Pred kratkim ste bili na Dunaju in tudi v Celovcu. V čem je po Vašem pomen teh stikov in kakšni so odnosi med Ssk in Slovenci na avstrijskem Koroškem?

Ta stik je nujno potreben predvsem zato, ker smo vsi pripadniki istega naroda. Poleg tega ima Slovenska skupnost s sorodno Koroško enotno listo stalne stike ter z njo sodeluje pri številnih pobudah. Tudi na Koroškem se uveljavlja potreba po samostojnem slovenskem političnem zastopstvu in tudi na Koroškem, kjer je bilo še pred nekaj leti stanje znatno slab-

še od našega, se stvari spreminjajo, tako da nas bodo koroški rojaki v kratkem res prehiteli. Tako jim na primer napovedujejo televizijske oddaje v slovenščini že za prihodnje leto, pri nas pa o tem zaenkrat še ni ne duha ne sluha, čeprav je bil ustrezní zakon odobren že pred dolgimi leti.

Kakšni pa so odnosi med Ssk oziroma slovensko manjšino v Furlaniji Julijski krajini in Slovenijo oziroma Jugoslavijo?

Odnosi s Slovenijo so dobri, čeprav bi lahko bili še boljši. Prepogosto imamo vtis, da vsaj nekateri vodilni krogi v Sloveniji še vedno delijo Slovence v zamejstvu med »našimi« in »bolj našimi«. Odnosi z Jugoslavijo so bili vedno zelo skromni (Slovenska skupnost je bila doslej samo enkrat na uradnem obisku v Beogradu), v zadnjem času pa jih sploh ne beležimo.

Ali se Vam ne zdi, da se tudi pri nas čutijo posledice krize v sosedni Jugoslaviji? Mislím pri tem na probleme, ki pobliže zadevajo slovensko narodno manjšino v Furlaniji Julijski krajini.

Seveda, čutijo se, čeprav posredno. Tako smo bili za časa znanega ljubljanskega procesa tarča številnih napadov, češ še v Ljubljani ne smete govoriti slovensko, kaj se potem repenčite tu pri nas. Sicer pa imam vtis, da zaradi notranjega gospodarskega in političnega stanja Jugoslavija ne more zahtevati od Italije spoštovanja obvez glede manjšine z odločnostjo, ki bi bila potrebna.

Vi ste tudi župan v občini Devin Nabrežina. So se odnosi s socialistično stranko izboljšali ali pa ta še vedno zahteva župansko mesto za svojega italijanskega pristaša?

Cerovlje

Foto M. Magajna

Sporočilo udeležencev srečanja v Tupelčah

Ob 20-letnici prvega srečanja kulturnih delavcev iz kroga primorskih revij z obeh strani meje smo se ponovno zbrali v Tupelčah 10. decembra 1988 in smo ob današnjem dogajanju na Slovenskem ugotovili, da je slovenska zavest doživela pozitiven prepoved in da se je razmerje matične domovine do ločenih Slovencev spremenilo. Zbor zbranih kulturnih delavcev pa vendar čuti dolžnost, da izjavi sledeče:

1. Slovenska republika mora doseči v okviru jugoslovanske zveze dejansko suverenost in s tem državnost.
2. Uveljavitev take suverenosti in državnosti pa zahteva med drugim, da slovensko vodstvo ne

dela razločkov med Slovenci, ne glede na njihovo svetovnonazorsko prepričanje in politično preteklost.

3. V tem smislu zahtevamo svobodni pretok slovenskega tiska, kjerkoli že nastaja, kar pomeni, naj se odpravi zakonodaja, ki to ovira.
4. Zbor kulturnih delavcev v Tupelčah ugotavlja, da sedanja ogroženost slovenstva, tako v matici kot zunaj nje, zahteva vsesplošno slovensko povezanost.
5. Zbor ustanavlja odbor, ki bo sproti usklajeval in vzpodbujal uresničenje zgoraj navedenih ciljev s sodelovanjem širše kulturne javnosti na Primorskem.

Poslano: vsem slovenskim sredstvom javnega obveščanja, institucijam in političnim predstavnikom.

Jurij Bavdaž, Samo Bevk, Tomaž Bizajl, Milan Božič, Vinko Cuderman, Leander Cunja, Jože Čar, Srečko Čebren, Lučka Čehovin, Marija Češcut, Jože Felc, Jože A. Hočevnar, Zoltan Jan, Marija Kostnapfel, Aleš Lokar, Branko Marušič, Irena Marušič, Janez Marušič, Marij Maver, Boris Pahor, Tomaž Pavšič, Alojz Rebula, Emidij Susič, Filip Semrl, Rafko Terpin, Vladimir Vremec, Lucijan Vuga

Vprašanje župana v neki koaliciji je stvar dogovora med strankami in ne narodnostna zadeva. Slovenska skupnost je v koaliciji zahtevala svojega župana in pri tej zahtevi je tudi vztrajala. Socialisti pa so zahtevali italijanskega župana, kar predstavlja narodnostno diskriminacijo, ki je seveda v odnosu med političnimi strankami v dvojezični občini povsem nesprejemljiva.

Kako se razpleta zadeva s Sestlanskim zalivom?

Ko sem bil izvoljen za župana, sem dejal, da je Sestlanski zaliv praznina, ki je za slovensko manjšino izredno nevarna. Gre za vrzel, ki jo je treba zapolniti v času in na način, da bodo jamstva za nas čim večja: ne samo jamstva za turistično namembnost zaliva samega, ampak tudi trdna jamstva za gospodarski razvoj celotne občine. To je torej bistvo problema in v tej smeri gre moje delo. Načrti, ki smo jih pred kratkim prejeli, se po prvi oceni vključujejo v ta kontekst. Treba jih bo seveda še natančno preučiti in poglobiti tiste aspekte, ki še niso povsem jasni.

Kaj bi našim bralcem povedali ob letošnjem Božiču in Novem letu?

Najprej bi se želel Novemu listu zahvaliti za pozornost, ki jo ves ta čas namenja mojemu delu. Zato gre prva moja želja prav Vašemu časopisu, nosilcu tradicije iz najtežjega obdobja življenja Slovencev v Italiji, v prepričanju, da bo tudi v bodoče obveščal zamejske Slovence o naših političnih in drugih vprašanjih.

Vsem bralcem Novega lista pa želim, da bi letošnji božični prazniki in prehod v Novo leto 1989 pomenili prehod k še večjim uspehom. In ob koncu želim tudi celotni naši zamejski narodni skupnosti, da bi se v prihodnjem letu uresničila njena dolgoletna pričakovanja. Mirnejši razvoj naše skupnosti, ob stvarni zakonski zaščiti, je tudi v interesu vsakega posameznika, saj bi ugodnosti uživali prav vsi Slovenci v zamejstvu.

20-LETNICA MOŠKEGA ZBORA »IGO GRUDEN«

Moški pevski zbor »Igo Gruden« iz Nabežine je v soboto, 17. t.m., priredil koncert ob 20-letnici svojega delovanja. Številne čestitke so potrdile, da gre za zbor, ki je znan daleč naokoli. Po nekajletnih težavah je pevski ansambel začel voditi prof. Aleksander Rojc, ki je v zadnjih mesecih naštudiral z njimi program za celovečerni koncert. Na jubilejni slovesnosti je kot gost sodelovala pevska skupina Sovodenskih deklet. Pevskemu zboru in dirigentu Rojcu čestitamo in želimo še veliko uspehov, da bi petje še naprej pomenilo jedro kulturnega delovanja v Nabežini.

RAZSTAVA PORTRETOV V NABREŽINI

V nabežinski župnijski dvorani se je pred nekaj dnevi končala razstava portretov, ki jih je bil izdelal Norbert Grčar. To je zdomec, ki zadnja leta živi v Solnogradu in je za razstavo v Nabežini pripravil štiri cikle. Deset portretov je upodabljalo primorske znamenite moške. Prav toliko slik je namenil pomembnim Korošcem; od uglednih žensk je naslikal pianistko Dubravko Tomšič Srebotnjak, Miro Mihelič, Viko Podgorško, Zofko Kveder in igralko Zofijo Borštnik Zvonarjevo. Kar 24 slik pa je Grčar posvetil slovenskim dekletom.

—o—

Za predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti je bil potrjen prof. dr. Milčinski.

Deželni svet je odobril proračun

Deželni svet Furlanije Julijske krajine je z večino glasov odobril proračun in večletni razvojni načrt. Za oba dokumenta so glasovali svetovalci deželne večine, med njimi predstavnik Slovenske skupnosti Brezigar. Ta je tudi večkrat posegel v razpravo. Med drugim je vložil v svetu zakonski predlog za slovensko manjšino, vložil je dalje resolucijo, ki obvezuje deželni odbor, da posreduje pri vladi v Rimu in parlamentu, naj bi se čimprej odobril zaščitni zakon za slovensko manjšino; nadaljnja njegova resolucija obvezuje dežel-

no vlado, naj v okviru delovne skupnosti Alpe Jadran podpre predlog o ustanovitvi stalne konference za manjšinske jezikovne skupnosti; zadnja Brezigarjeva resolucija pa zahteva, naj deželni odbor posveča največjo pozornost kulturnim dejavnostim slovenske manjšine in jih primerno finančno podpre.

Na zadnji seji deželnega sveta je svetovalec Brezigar vzel tudi na znanje pojasnilo predsednika vlade Biasuttija v zvezi s problemom dvojezičnosti. Na tej seji je bil Brezigar izvoljen v odbor sklada za Trst.

PETJE KOT POKLIC

(POGOVOR Z MARTINOM SREBRNIČEM)

Ko smo bili še otroci, smo ob božičnih praznikih pri domačih jaslicah večkrat prepevali božične melodije. Vsak človek se rad spomni toplote teh trenutkov, ki so bili prežeti z ver-skim čustvom in ki so združevali vso družino. Komu niso ostale v spominu melodije, kot so: Glej zvezdice božje, Pastirci kam hitite, Sveta noč ... V teh pesmih so skrita vsa najgloblja čustva, ki nas spominjajo na Jezusovo rojstvo. Mislim, da je glasba tista umetnost, ki najgloblje izraža človekova čustva, v kateri lahko človek izpove vse najgloblje vzgibe svoje duše. Kadar smo srečni, je pesem prvi izraz naše sreče in veselja. Glasba je prisotna v življenju vsakega človeka, nekateri pa se z njo poklicno ukvarjajo. Med temi je tudi mlad zamejski Slovenec, ki se je z glasbo začel ukvarjati pred nekaj leti. To je Martin Srebrnič, doma iz Števerjana. Martin je v letošnji poletni operni sezoni veronske arene začel nastopati v vrstah tamkajšnjega zboru. Ob tej priložnosti sem se z njim pogovarjal o njegovi glasbeni poti.

— *Martin, zakaj si se začel ukvarjati s petjem?*

Družina, iz katere izhajam, ima glasbo tako rekoč v krvi. Oče je organist, ki že preko trideset let igra v raznih cerkvah. V družini smo vsi bratje glasbeno nadarjeni, čeprav se samo jaz ukvarjam z njo. Imam pa tudi sestrično, ki na Dunaju poučuje klavir in je že večkrat samostojno nastopala kot klavičembalistka širom po svetu. To je Marinka Breclj.

Sam sem vedno rad prepeval in sem bil član raznih zborov. Do tega, da sem petju oz. solopetju posvetil več pozornosti, me je privedel bivši sošolec in priznani pevovodja Hilarij Lavrenčič. Prepričal me je, da sem se pripravil na sprejemni izpit glasbene šole v Gorici. Sprejeli so me in polagoma sem spoznal, da mi bo petje v življenju veliko pomenilo.

— *Katere so bile tvoje prve izkušnje kot solist?*

Že v glasbeni šoli v Gorici in potem na konservatoriju Tartini v Trstu sem večkrat nasto-

pal na zaključnih prireditvah. Prvi važnejši nastop pa je bil na Gregorčičevi proslavi v dežel-nem Avditoriju v Gorici. Tedaj sem nastopal kot solist v kantati Jeftejeva prisega.

— *Kdaj pa si se poklicno začel ukvarjati s petjem?*

Po poklicu sem učitelj, a moja želja je bila, da bi mi glasba poleg užitkov dajala vsakdanji kruh. Zaradi tega sem v letošnjem aprilu opravil avdicijo za vstop v zbor v Veroni. Sprejeli so me in že naslednji mesec sem pričel z novo službo.

— *Kako si se znašel v Veroni?*

Zbor Arene šteje stoosemdeset članov. Vaje so potekale vsak dan od maja do konca julija; nastopali pa smo vsak večer v juliju in avgustu. Moram poudariti, da je bila to zame važna izkušnja, ker sem spoznal veliko novih ljudi, s katerimi sem si lahko izmenjeval mnenja; predvsem na pevskem področju. V Veroni sem si moral poiskati stanovanje, saj je bila razdalja od doma prevelika. Stanoval sem skupaj s kolegom, ki je prihajal iz daljne Braziliije. Nekateri člani zboru so bili celo iz Argentine, Francije, Poljske, Turčije in drugih držav. Nastopanje pred petnajst tisoč glavno množico mi je dajalo zelo močne in lepe občutke, ki jih ne bom nikdar pozabil. Mislim, da je tudi za publiko prisostvo-vanje eni izmed teh predstav veliko doživetje in ga vsem toplem priporočam. Naj povem še, da zbor Arene vodi tržaški rojak Aldo Daneu, doma s Proseka.

— *Kaj misliš o zamejskem zborovskem petju in kaj svetuješ mladim, ki vstopajo v svet glasbe?*

Prepričan sem, da bi morali kvaliteto naših zborov nekoliko zboljšati, popolnoma pa se zavedam, da je to izredno težko, ker zahteva petje od vsakega posameznika veliko časa in truda. Člani in pevovodje vseh naših zborov so ponavadi preveč zasedeni. Občuti se tudi pomanjk-anje glasbeno dobro podkovanih pevovodij. Mladim, ki vstopajo v svet glasbe, svetujem veliko vztrajnosti in volje, ker bo začetni trud na koncu poplačan. Odločujoča pa je, predvsem pri petju, izbira pedagogov.

— *Kakšni so tvoji načrti za bodočnost?*

Mislim študirati naprej in diplomirati na tržaškem konservatoriju. V poletni sezoni bom pel v Areni in se tako preživljal. Največja želja pa je, da bi kdaj nastopal kot solist in za to bom napel vse moje moči.

Martinu se lepo zahvaljujem za pogovor in mu želim obilo uspeha v nadaljnjem življenju.

Matjaž Terčič

—o—

Sovjetska zveza še ni sklenila mirovne pogodbe z Japonsko. Te dni je bil v Tokiu zunanji minister Ševardnadze, ki se je s svojim japonskim kolegom pogovarjal tudi o tem vprašanju. Japonci vztrajajo pri zahtevi, naj se Sovjetska zveza umakne s Kurilskega otočja, ki ga je bila zasedla tik pred koncem druge svetovne vojne.

GORIŠKE MOHORJEVKE V DSI

V Društvu slovenskih izobražencev v Trstu so v ponedeljek, 19. t.m., predstavili letošnjo knjižno zbirko Goriške Mohorjeve družbe. Tudi letos so izšle štiri knjige: kolar - zbornik za leto 1989, prvi del spominov odvetnika in javnega delavca Miloša Vauhnikarja z naslovom »Pe-fau«, prevod pisa, ki jih je papež Luciani naslovlil raznim uglednim osebnostim »Spoštovani« (pisma je prevedel Drago Butkovič) ter 14. snopič Primorskega slovenskega biografskega leksikona. Knjige so predstavili predsednik Goriške Mohorjeve družbe Butkovič, tajnik dr. Jože Markuža, profesor Martin Jevnikar in odbornik Marko Tavčar.

SILVESTROVANJE v novi telovadnici v Gorici z ansamblom VESELI PLANŠARJI in s pevcem BRACOM KORENOM.

Kompletna domača večerja. Vabila so na razpolago v Gorici: Katoliška knjigarna, Romanbar, Trgovina Andrej Kosič in v Trstu v Knjigarni Fortunato.

Odbor goriških skavtov

KONCERT SLOVENSkih MADRIGALISTOV

V goriški stolnici so v soboto, 17. decembra, zazveneli izredno zlit akordi zboru Slovenskih madrigalistov. Zbor je vodil Janez Bolè. Nastopili so z zanimivim sporedom. Slišali smo gregorijansko mašo, štiri motete Jacobusa Gallusa, dve skladbi Stevana Mokranjca in štiriglasno mašo Claudia Monteverdija. Koncert je priredil Svet slovenskih organizacij v okviru pobud, ki jih je ta organizacija sprejela za utrditev mirovne miselnosti na Primorskem.

Stanko Majcen: V TOČILNICI

Zalostne so točilnice po predmestjih, žalostne točilnice v mestu. Gostje se gledajo nezaupno; vsak ima isto misel v listnici svojega srca: toliko smem izdati, da se ne bo poznalo, tako dolgo smem izostati, da ne bom sumljiv. In trdi so drug z drugim, govornica jim ne steče zlahka, rajši se sprašujejo in si odgovarjajo iz krmežljavih oči, ki pa niso vselej krmežljave ...

O, poznam te, pravičnik s Prul, deco pretepavaš zaradi manj dobrega reda v spričevalu, sam pa se ugrezaš v lužo, ki jo ti sam poznaš, ki ti sam zanjo veš ...

Poznam te, dedec sivobrati, s čelom, kot da si profesor primerjalnega veroslovja; tvoj poklic je vohunstvo, tvoja vera ovaduštvo, in kar primerjaš, so tvoja prizadevanja na tem ogabnem torišču z uspehi, ki jih dosežajo. Zena se te še ni nažrla. Bog nebeški ji je dal za doto herojski želedec ...

Poznam te, sedmi junak izza sedmega ogla, ki mečeš krepelca »nadebudni« družbi pod noge, ker te ni hotela razumeti; namenil si bil svojo hčer »visokemu« življenju, in zdaj je — odklonjena — plen ceste. Le brusi pete, le polni predale policajem, sladka ti noč in vedro jutro — opeharjeni zvodnik!

Pripeljal je bil v to družbo strahopetcev in okrutnikov človek kaj vem od kod psico na vrvci, gibko, prijazno stvar s smrkom, črnim in svetlim ko demant. Kot da se je skotila šele včeraj. Žival upira svoje svetle oči zdaj v tega, zdaj v onega in — čudo prečudo — mahoma jih vse ogreje zase.

»Lej ga no, še kaj takega je mogoče med nami!«

»Tačke pa kakor srnje ...«

»Še liso nosi na zadnjici namesto repa ...«

»Kriví se ti v križu kakor prava srna...«

»Laja pa že ne, kako bi lajalo, ko je srna ...«

Človek z vrvco mora pojasniti, kje je psica rojena, iz katere roke jo ima, od

kdaj, koliko je stara, kaj žre, ali je že bila sparjena in kar je še takih vprašanj, strokovnjaških in nestrokovnjaških, pustih ko sama kinologija.

Zunaj pa mete zima, s sto metlami pomete zimska noč ceste, poti in hodnike, da cestne svetilke kar plešejo. Na enajst gre ura in še se vejavica ni premislila. Zvezde se skrivajo za mrakom, ki tišči na ulice in trge kakor velikanska vreča, natlačena s strahom in grozo. Snežinke naletavajo iz te vreče in še bodo naletavale, zakaj vreča nima dna.

Srečna, blažena noč! Kdor se je sam v sebi našel in umiril, je doma in opravlja, kar mu je naložil Bog še to pozno uro kot bridko ali sladko dolžnost; po točilnicah slone samo ljudje, ki ne vedo kam s seboj, in svojo žalostno usodo nosijo popisano na obrazu ...

Nedolžna psica jim zmehta poteze, odurne, odbijajoče obraze približa drugega drugemu.

Star prihuljenec, znan po svojih čednih opravkih, jo vzame v naročje.

»Nekaj pa ji bo treba dati za pod zobe. Živalca je lačna!«

Sosedje tekmujejo, kdo bo z lepšimi besedami iz kuharice izmamil pest govejih kosti, ki se jih morda drži še vlakno mesa.

Papir je na podu, kost na papirju in vse gleda, kako si bo žival privoščila poklonjeno večerjo.

»Kdor bi ji zdajle stopil na tacco — gneča pa taka — mu zavijem vrat ...«

»Usmiljeni Bog, saj vidite, da imate živalco pod nogami!«

»Ogiblje se, kakor se more, ampak pohodil jo bo ... štor ...«

Trd rdečenosec se skloni nad pasjo večerjo, ker mu je preveč, da mora pes glavo stegovati k tlom; na papirju mu podrži ostanek večerje tik pod gobec. In pripoveduje:

»Na dvorišču smo imeli ščené, leto staro, z belo liso na prsih, z belimi kosmiči naškropljeno prek smrkca, ušes in vratu ... Uginilo je od mraza. Lastnik mu je bil predsednik bančnega koncerna. Takega človeka bi poslal v Sibirijo.«

»Če bom spet prišel na svet,« zatrjuje drugi, »bom gojil pse in še sam se bom popsetil. Ne bo me škoda; na boljšem bom, kot sem zdaj. Vsaj rok si ne bom mazel ne duše skrunil ...«

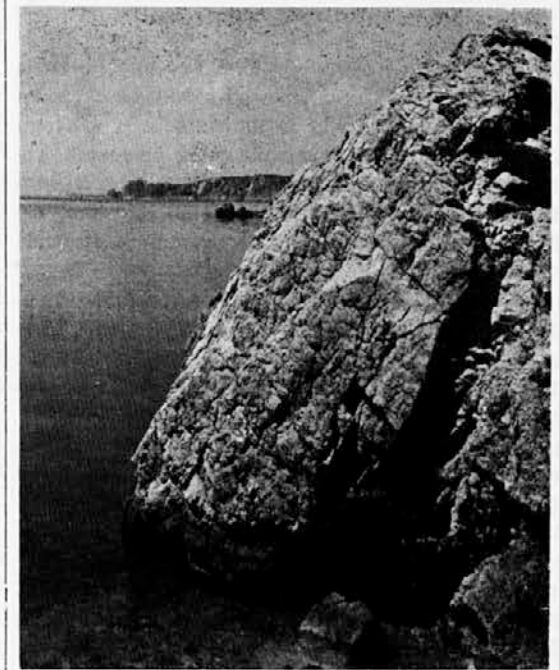
»Koliko dam zanj,« vpraša tretji, »da ga smem ponesti domov in ga posaditi na preprogo vsem njim v dar, ki sploh ne vedo, kaj je žival v stvarstvu božjem, da je sosed duši in varuh srca? Da, to je žival v stvarstvu, to je njeno poslanstvo, in kdor te besede ne ume, niti ne zasluži, da bi lajal ...«

Od zunaj pritiska zimska noč na okna in na vrata; zdi se, da ji je ukazano, da zamete vsa pota in vse sledi človeškega življenja in hotenja na tej zavrženi zemlji. Nebo se niža čedalje bolj, ulice postajajo ožje in ožje ...

Komaj so se bila odprla vrata, sta stala pred njimi v točilnici dva, kdo ve, ali

med seboj povezana s svetimi vezmi ali le speta po naključju, kakor se v zimskem vetru snežinka prime snežinke.

On se je tresel od mraza, sploh je bil brez vrhnje suknje, nekako odtrgan, kot da so ga bili neusmiljeni ljudje iznenada pahnili v noč, kakor je bil. Meketal je neumljive besede, pogledoval goste, kot da nekoga išče med njimi, in v nemi bedi sklepal premrle prste. Ona je bila mirna, da ne rečem, slovesna; velika ruta ji je zakrivala glavo, rame, roki in visoko naraslo spodnje telo. Še čudno, da je s takim telesom mogla hoditi. Stala je tiho in dostojanstveno, odeta s kraljevim plaščem bližnjega materinstva, in pogled njenih oči je bil tam, ker so se od čevljev okoli sto-

ječih mož scejale mlake stopljenega snega v eno samo veliko mlako sredi med njimi.

Vse je umolknilo, še pipe za točilno mizo so prenehale teči in o psici ni vedel nihče več ničesar povedati.

Nekaj novega, neprijetnega, kakor mraz tam zunaj dušo in srce spreletavočega je objelo zagreto družbo.

Nov državlján išče prostora med ljudmi — kdo mu ga bo dal?

Še preden je premražen mož odprl usta — od nje se ni nihče nadejal pojasnila —, so vedeli vsi:

Išče se stanovanje, če le mogoče brezplačno, pa najsi bo tudi samo kuhinja ali kot v kuhinji, da žena spravi na svet, kar na svet mora. Kje je srce, ki bi se spoza-bilo, ki bi se hotelo strmoglaviti v ta prepad?

Čevljarski mojster Niko naglo zvrne ostanek četrtinke:

»Če ju pripeljem k svoji, ki resda imava kuhinjo za dve, pa čeprav je soba kabinet —, me zmlinči in jutri se lahko iščem, če me še kaj bo ...«

»Ni treba, da smo brezsrčni, položaj ni zavidanja vreden, toda naprtiti ženi ob takem času gosta, ko niti ne veš, ali si ji dobrodošel ti sam, bi bilo vendar od sile...«

Stanko Žerjal *Betlehem se vrača na Zemljo*

Ne govorim o geografski stvarnosti nekega mesta, ampak o njegovi simboliki in v metafori o njegovi transcendentni vsebini: ta je mir, odrešenje, ljubezen.

Da se torej Betlehem miru vrača na Zemljo? Kako balzamirana bi bila takšna vest za ranjeno človeštvo! Človeštvo je ranjeno od dveh svetovnih vojn, prestrašeno je od novih zapletljajev v vsej povojni dobi zaradi nevarnosti krvavih spopadov. Ljudje smo do živčnosti utrujeni od nemirov in zdrah znotraj meja katerekoli dežele, ko se niti rane iz prve polovice stoletja še niso zacelile. Celotno dojenček ima danes v dediščini delež pelina, ki so ga pili prav bližnji predniki — ded, babica, družinski prijatelji in z njimi v posledicah gorja še starši.

Moder raziskovalec bi mogel ugotoviti, da živčevje evropskega človeka ni zrušeno šele in samo od avtomobilskega ropota, ampak da je to pravi grenki sad vseh vrst nemirov iz prve polovice stoletja, predvsem iz nekaj desetletij za tem, najsi da je kdo trpel pod bombami ali pa da je kot mladec živel in morda še živi v krogu živčno že od prej razrvanih oseb, čemernih, robatih, moralno oslabilih, fizično obolelih po vsem tistem, kar so bili doživljali. To ni dediščina po Mendelovem biološkem zakonu, ampak iz kvarnih razmer pridobljena »okvara«.

Če je torej človeštvo ranjeno, preplašeno, utrujeno in zatorej živčno, je prvi element terapije — mir. Ta je potreben ne le bolniku, ampak tudi zdravemu. Če pravim, da se vrača Betlehem na Zemljo, pomeni, da se vrača — mir.

Nad Betlehemom se je neko čudno noč oglasila čudežna pesem nebeških bitij in ta so označevala mir ljudem na Zemlji. Pesem pa je označevala rojstvo Deteta, ki bo knez miru.

Zgodovina pripoveduje, da je bilo v takratnem središču kulturnega sveta, to je v Rimu, zaprti svetišče bojnemu simbolu, bogu vojne Marsu, kakor je bila navada po verovanjskih pojmih naivnega poganskega sveta. Kadar je imel rimski imperij kje kako vojno, je bil Marsov tempelj odprt v znamenje, da je bog vojne zdoma, ker je odšel na bojišče. Kadar je povsod vladal mir, je bil bog vojne spet doma in vrata so se zaprla. Zanimiv sovpad miru in mirovne

dobe z nekim rojstvom, ki mu angeli pojejo pesem o miru. Zgodovina človeštva razodeva nešteto dogodkovnih sovpadov do današnjega dne.

Le zakaj razni vrači, čarodeji, astrologi in vedeži ne razbrskajo iz zgodovine resničnih sovpadov, uresničenih napovedi in jih ne objavijo? Njih čas bi bil bolj koristno uporabljen. Le služka bi bilo manj. V resnici so premalo raziskana v zgodovini tista naključja, ki presenečajo po svoji nenaklonjenosti.

Kaj pa ob letošnjem prazniku betlehemske milosti? Se svetlika na obzorju kaka zvezdica ugodnega naključja? Lansko leto smo zapisali, da nam božič mir oznanja, mir poklanja. In ni treba ničesar preklicati. Odjuga se je bila res začela lansko leto — glej naključje — točno ob sedemdesetletnici oktobrske revolucije in fatimskih prikazovanj Matere božje in točno ob petdesetletnici »jeklenega pakta« med Mussolinijem in Hitlerjem; za ožje področje je možno dodati še štiridesetletnico izvršitve mirovne pogodbe med Italijo in Jugoslavijo. Razpust za mir nevarnih napetosti je bil v nekaterih važnih sporazumih med obema velesilama. Ostalo je kajpak še kaj skrbi, ali bodo pomirjevalni dogovori držali. Ostalo je še kaj strahu, da se iz krajevnih iskric, iz krajevno omejenih prask ne vname spet svetovni požar.

Pa glej! Lanski razoroževalni sporazumi se uresničujejo, vojaško odločilna strelišča srednjedometnih raket se zares uničujejo ... v Afganistanu se bojne trupe uvrščajo na pot za bojnim rogom, ki trobi umik ... tudi v drugih deželah pojemajo obstreljevanja ... krvavo razgrajanje v pokrajinah Južne Amerike se krči ... Iran in Irak sta povsila puške ... kitajske grožnje Tajvanu so utihnile ... veliki in najvišji krojitelji usode narodom se zblizujejo, resnično prekinjajo brušenje mečev ... odhajajoči in prihajajoči vladar zahodnega tabora sedeta h prijateljskemu obedu z dvornim gospodarjem vzhodnega imperija ... in vse tri njihove boljše polovice, kneginje obeh dvorov, storijo pravtako ... redukcije vojnih čet in topov med Baltikom in Donavo in temu dejanju je bil brž prilepljen naziv božično darilo in je potemtakem zanimivo, da nevernik iz Moskve tako počasti božič vernikom iz Washingto-

na ... in končno je prišlo pred jaslice še eno nepričakovano božično darilo, ki so ga prinesli prav de, ki je začela izvirati v Betlehemu pred 2000 leti.

betlehemske domačini: palestinski Arabci so ponudili Judom mirovna pogajanja za priznanje palestinske države in Izrael je to, čeprav nekoliko čemerno, sprejel — in iz obeh velikih tabo-rov bobni odobravanje.

Odjuga v svetovni politiki lanskega leta se torej nadaljuje, celo izpopolnjuje. Kdo se ne bi oddahnil, kdo ne bi ploskal!

Je to vse? Če bi videli le to, bi pomenilo, da gledamo le iz žabje perspektive. Mar je res tako malo pomembno in brez vzročne zveze s svetovnim pomirjenjem neka spokorniška izjava vrhunskega arbitra v verski problematiki, da je svetovni objavljalniki na splošno niso niti omenili? Kaj imam v mislih? Tisto, kar je govoril na tiskovni konferenci v Londonu meseca novembra Konstantin Harčev, ki je predsednik sveta za verska vprašanja pri sovjetski vladi. Med petdnevni bivanjem v Veliki Britaniji je imel številna srečanja s predstavniki krščanskih Cerkva in z organizacijami za zaščito človeških pravic. Na vprašanja časnikarjev je odgovoril tole: »Sovjetska zveza ni ateistična dežela, v njej je le striktna ločitev Cerkve od države. Če smo se v toku zgodovine borili proti Cerkvi, zapirali božje hiše in sprejemali administrativne ukrepe proti delovanju Cerkve, je bilo to izkrivljanje marksizma, enako kakor češčenje osebnosti v Stalinu. Da bi v socializmu ali komunizmu ne smelo biti nikake Cerkve ne religije, je napačen nauk, ki je rodil slabe sadove. Sedanje sovjetsko vodstvo hoče na novo vrednotiti vlogo in pomen Cerkve v socializmu. Zakaj ne bi imeli ljudje tudi v modernem svetu pravice do religioznega življenja?« Mož dodaja še osebno mnenje, da ne veruje, da bi Cerkvi kdaj zmanjkalo vernikov. Kakšne besede! Čisto v skladu z evangelijsko napovedjo: »Niti peklenška vrata je (Cerkve) ne bodo premagala ...« Izjava pa ne prihaja iz ust kakega zasebnika, misleca ali oporečnika, ampak iz ust uradne osebe. Harčev je veliki inkvizitor marksističnega Vatikana v Moskvi, je nekaj takega kakor kardinal prefekt kongregacije za verski nauk (nekdanji sv. Oficij) v krščanskem Vatikanu ob Tiberi. Po vsem tistem, kar

Maški mojster: Poklonitev sv. Treh kraljev, 1467, Mače pri Predvoru

je doslej predstavljal marksizem v teoriji in praksi glede vere in religije in verske organizacije, moremo kar ostrmeti že nad golo izjavo. Da besedam vsaj začena že slediti tudi praksa, je dokazalo preteklo leto v jubileju pokristjanjenja Rusije. Manj znano je, da se brez strahu

in brez preganjalskih posledic oglašajo bogoskateļji v Rusiji in da se na njih izrecno željo ali prošnjo celo odpirajo šolska vrata za izredne obiske krščanskega pastirja. Celo moskovski dnevnik Izvestija je objavil primer šole št. 67 v Moskvi, kjer je šolski upravitelj Evgenij Semenovič Topaler povabil teologa svečenika Aleksandra Mjegna na razgovor s šolarji, žejnimi odgovorov o skrivnosti vere, o liturgiji, o moral-

Oltar sv. Cirila in Metoda na Vejni

nih alternativah, o kozmologiji in Cerkvi, o Aleksandrovem svečeništvu in o njegovih športnih nagnjenjih.

Poročila pravijo, da so začele prihajati na moskovski patriarhat nove prošnje prosvetnih ustanov (šol, kulturnih društev i.p.), naj bi prišel duhovnik na debatni obisk, na debatno srečanje.

Vse hrupno objavljalništvo Zahoda išče po Rusiji le, kaj je »preustrojenega« za vsakdanji kruh pa v tehnologiji in kupčiji. Ni kaj prida videti. Kaj več napredka je zaznati v »glasnosti« za dnevno kroniko in kritiko. V pravi kurji slepoti ali pa v namernem molku ostaja zahodno objavljalništvo pred najvišjo in najglobljo perestrojko in glasnostjo hkrati in ta je v resničnem rušenju katakomb za vero in religio in vernike in Cerkev. Ta glasnost in ta perestrojka glede odnosa ruskih oblasti do vere je tista Gorbačjeva revolucija, ki podira Ljeningovo in pokopava Stalinovo.

Da se v marksistično preustrojeni deželi odpirajo šolska vrata duhovniku in da marksistični arbiter nad versko vestjo državljanov slovesno prekličje ves protiverski boj, je pravo pristno betlehemsko oznanilo, je dragoceno božično darilo.

Kaj bi še bilo reči? Še marsikaj in mnogo bi bilo možno in potrebno obelodaniti v tej vrhunski prelomnici časov, da bi zaradi nevednosti ne zgrešili prave smeri. En pojav teh dni, teh let pa je pa tak, da ne moremo odlašati opozorila nanj.

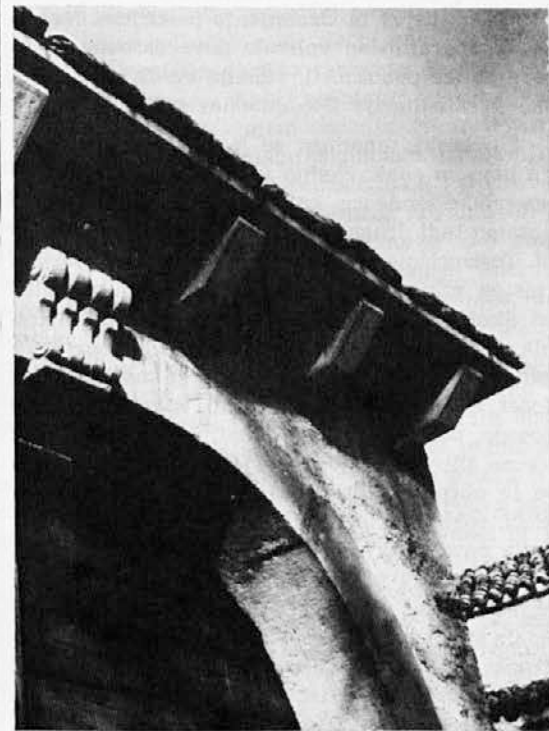
Mislimo na neko veliko stvar v neki majhni vasi. Milijska reka tujih obiskovalcev je v šestih letih preplavila tisti kraj v spoznanju, da se je tam čudežno odprl studenček iste žive vo-

Mar niso objavljalniki vsega sveta, četudi kdaj v preveč časnikarski površnosti, do danes dovolj izklepetali vsebine na videz pravljčnih srečanj neke seljaške dece z neko nebeško poslanko? Da se je medjugorska Prikazen že konec junija 1981. leta predstavila kot Kraljica miru? Da je nekega dne tistega poletja na nebu medjugorske planote zablestel velikanski, vsem viden napis — M I R? Nič več kot beseda MIR, naj si jo tolmačimo, kakor hočemo, ali kot naročilo ali kot priporočilo ali kot prerokbo ali kot opozorilo ... Iz tisočkrat preverjenih vesti, po večkratnih pedantsko znanstvenih, strokovnih ugotavljanjih verodostojnosti mladih vidcev, ki so padli v medjugorske pojave kakor Poncij Pilat

v »Vero« (v besedilo veroizpovednega obrazca), torej brez lastne pobude ali halucinacije, imamo pred seboj sledeče zgodovinsko poročilo: da je bilo medjugorskim vidcem še desetkrat in desetkrat dano slišati materinsko vabilo k molitvi za mir in za spreobrnjenje grešnikov, in ponovno ter ponovno opozorilo, da je svetovni mir v skrajni nevarnosti, in ponovno vabilo, naj se mladina, posebno mladina v skupinah posveti stanovitni, organizirani molitvi in postu po Njenem namenu. Brez čudežnih znamenj in brez zdravniške aparature moremo kar z lastnimi očmi in ušesi odkriti dejstvo, da so vzniknile mladinske molitvene skupine v letih 1982, 1983, 1984 in se še množijo kakor v medjugorski župniji tako v njeni okolici, tako v Krvavcih pri Koprju kakor v Zagrebu, tako po Sloveniji, Lombardiji in na Dunaju, v Piemontu in na Bavarskem in še na Portugalskem in v Kanadi in na Madžarskem in v Belgiji, v Trstu in Gorici in tako dalje, in da te molitvene skupine — mladih in starejših resno, brez šuma in špektakla res dnevno odgovarjajo klicu iz Medjugorja in tedensko v v skupnostih odgovarjajo klicu nebeške Gospe. In nekje v letu 1984 ali 1985 (datum sem le jaz pozabil, možno ga je ugotoviti) je materinska beseda Kraljice miru povedala, da je ona huda nevarnost šla mimo, in to prav zaradi širnega odziva mladine na Njen poziv k molitvi. In da je treba nadaljevati z molitvijo.

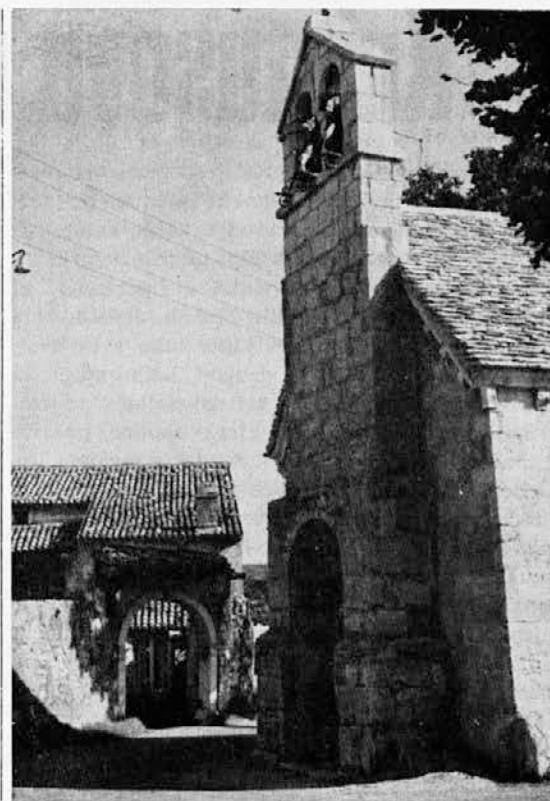
Ne govorim nič drugega kot o sovpadnosti. O medsebojni vzročnosti, o medsebojni odvisnosti med medjugorskimi sporočili in molitvenimi odgovori nanje in svetovnim pomirjevanjem; naj bralec, če hoče, sam globlje razmišlja, kakor so pač notranje strune komu uglašene. Eden bo tu govoril o filozofiji zgodovine, kdo drug (in tak je tudi pisec teh vrstic) bo dejal, da mu filozofija zgodovine nič drugega ne pove kot le to, da je treba iskati v globino in da se s pomočjo modrosti iz starih knjig, ki jim je biblija ime, more človek dokopati do spoznanja in priznanja in občudovanja — božje Previdnosti. Njena eksistenca je od prej kot moja in je bolj resnična kot moje bivanje.

Sad božje Previdnosti je tudi Betlehem in v Betlehemu Dete, ki bo Knez miru. Samo sad Previdnosti? Premalo. Dejansko je sad ljubezni božje. Ljubezen iz betlehemskega jaslica zajema, objema ... vse in vsakogar, tudi tiste, ki se bo-

Kraški motiv - Repen

Foto M. Magajna

jijo zabresti v globino razmišljanja, bojijo pogledati v višino nadprirodnosti, v širino čez meje potrošništva in hedonizma? Ljubezen iz jaslic sega tudi do zakrknjenih. Do kdaj? Do zadnjega razpotja. Do razpotja brez alternative.

Po vsem tem rožnatem kramljanju o transcendentalni povezanosti Zemlje z Nebom, o povezanosti med človekovimi in človeškimi dejanji z božjo Previdnostjo pa se lahko kadarkoli in izrečno še za letošnji Božič utegne utrniti in zaskleti strah pred razočaranjem. Kdaj in zakaj? Kadar in ker življenje in doživljaji tolikokrat trčijo na skrivnost bridkosti. Niti letošnji tako zelo obetavni Božič ni izvzet.

Komu ni znana potresna tragedija v Armeniji? Pa prav v deželi, ki že brez potresa trpi neke boleti. Pa prav sedaj, ko se odpira odkritosrečna, resno mišljena perestrojka. Pa prav sedaj, ko se iz nekega Medjugorja odpira nova milost človeštvu. Mislečemu človeku ne more molčati ta uganka: zakaj, zakaj, zakaj? Potres je naravni, pravilneje rečeno: prirodni pojav. Pa če niti vrabec ne pade s strehe brez božjega privoljenja, zakaj ta preizkušnja? Že prvi božič vprašuje: zakaj pokol betlehemskega otroka? Nič novega ... Ker tej skrivnosti bridkosti ne moremo do dna s svojim kaj skromnim razmišljevalskim kolesjem v lobanji, ostane le en vzdih: kako majhen je človek. Majhen v svojem umovanju, majhen pred prirodnimi silami, majhen v svojih računih.

Če smo tako majhni, se pa res ne spleča kregati se, še manj vojskovati se. Zato pa naj živi božično oznanilo: »Mir ljudem na Zemlji!«

—o—

VOŠČILA SLOVENSKE SKUPNOSTI

Spoštovano uredništvo!

Dovolite, da Vam ob bližanju božiča in novega leta v imenu deželnega tajništva Slovenske skupnosti izrečem topla voščila in zaželim vso srečo!

Zahvaljujemo se Vam za vso pozornost, s katero ste v iztekajočem se letu sledili našim naporom v korist slovenske narodnostne skupnosti v Italiji in za sožitje ter napredek v naših krajih.

Naj gredo voščila našega deželnega tajništva preko Vas tudi med Vaše bralce.

S spoštovanjem

Ivo Jevnikar - deželni tajnik

Kristusovo rojstvo v likovni umetnosti

Pravzaprav je motiv Kristusovega rojstva, s katerim se v evropski likovni umetnosti srečujemo v nešteti različicah, eden tistih, ki smo ga spoznali že v ranem otroštvu, to je pri jaslicah. Ob ponazoritvi tega dogodka s figuricami, ki predstavljajo dete v jaslih, Marijo, Jožefa, vola in osla, se je pri izdelavi jaslic tako v cerkvah kot tudi na domovih in drugod, lahko sprostita ljudska domišljija, zlasti pri ustvarjanju najrazličnejših oblik štalice in njene okolice, pokrite z mahom in ovčicami na njem ter z mestom Betlehemom v ozadju. Štalica je lahko zgrajena iz deščic, drevesne skorje, kosov kamna ali pa zanjo služi kar primerno oblikovana drevesna korenina. Ogleđovanje tega prizora pomeni za otroke poseben užitek in jim vzbuja občudovanje, pa tudi odraslim pomaga, da na svoj način doživljajo bistvo svetopisemskih dogodkov, ne nazadnje pa jim tudi obuja spomin na brezskrbno otroštvo.

Verjetno na podoben način so skrivnosti božične noči podoživljali tisti nešteti umetniki, zla-

Milena Merlak

Slepčev sveti večer

Nocoj bom odložil palico:
moje leseno oko
na poti
skozi negotovost
in temó.

Nadangel Rafael
se bo spustil z višav,
mi podal rokó,
in kot mladega Tobijo
nekdanj k slepemu očetu
me varno vodil bó.

Podala se bova k božičnemu drevcu,
poromala k božjemu hlevcu;
slišal bom,
kako polnočni zvonovi zvonijo,
in pri srcu mi bo svetló,
kot da bi videl,
kako zvezde žarijo.

sti slikarji, ki so se v preteklih stoletjih spoprijeli s tem priljubljenim motivom krščanske umetnosti. Za njegovo upodobitev pa je bilo nujno poznati začetni del Lukovega in Matejevega evangelija, kjer oba evangelista govorita o okoliščinah Jezusovega rojstva. Evangelist Luka izrecno pravi, da je Marija rodila »sina, prvorojenca, ga povila v plenice in položila v jasli, ker zanj ni bilo prostora v prenočišču.« Evangelist Matej dokaj natančno opisuje obisk treh modrih, ki se pogosto pojavljajo na slikah Gospodovega rojstva, s tem v zvezi pa so važni zlasti tile stavki: »Ko so zagledali zvezdo, so se silno razveselili. Stopili so v hišo in našli dete z Marijo, njegovo materjo. Padli so predenj in ga počastili. Nato so odprli svoje zaklade in mu darovali zlata, kadila in mire.«

Ko gledamo različne upodobitve Kristusovega rojstva, zlasti še tiste s poudarkom na bogati pripovednosti, spoznamo, da mnogim umetnikom niso bili dovolj skopi opisi v uradnem evangeljskem besedilu, marveč so jim kot literarna predloga služili apokrifni evangeliji, tj. tiste različice be-

sedil, ki niso javno priznane v teologiji in liturgiji, a so se upodabljalce zdele prikladnejše. Odtod izvira npr. votlina, prav tako motiv hleva, v katerega se je Mati božja tretji dan preselila iz votline, iz apokrifnega evangelija sta prevzeta tudi lika vola in osla. V srednjem veku je vol simboliziral pogane, osel pa Jude, lahko pa sta ti dve živali imeli tudi drugačen pomen: osel je bil simbol stare, vol nove zaveze. Na ikonografijo Jezusovega rojstva je zlasti v visokem srednjem veku vplivala tudi književnost mistikov.

Sicer pa se z motivom Jezusovega rojstva srečamo že v starokrščanski umetnosti v 4. in 5. stoletju, in to v tehniki reliefa na sarkofagih ter na freskah v katakombah. Na teh prizorih Kristus leži v košari ali na podstavku v kolibi, vol in osel ga grejeta, Mati božja pa sedi. Od 6. stoletja dalje se je uveljavil bizantinski tip: Kristus leži na podstavku v votlini, kjer se mu klanjajo vol, osel, angeli in pastirji. Marija po porodu počiva na ovalni slamnjači ali na postelji, sv. Jožef sedi, dve ženi pa kopata dete. Nad votlino je velika zvezda, ki z žarkom razsvetljuje dete. Ta način se je nato prek Ravene in južne Italije razširil tudi v Zahodno Evropo, kjer je prevladoval vse do 14. stoletja.

V drugi polovici 14. stoletja se je v zahodnoevropski umetnosti pojavil motiv Marije, ki časti Jezusa. Običajno je upodobljena v klečeči drži, roki ima sklenjeni ali prekrizani, pred njo pa leži golo dete, postavljeno na rob njenega plašča, na slamo ali v jasli. Detetu se klanjajo angeli, pastirji, verniki ali portretirani naročniki slike. Sv. Jožef sedi ali se opira na palico, moli ali pa kleče časti Jezusa. Od začetka 15. stoletja dalje postaja ta prizor pripovedno še bogatejši: sv. Jožef je upodobljen pri delu, npr. pri kuhanju juhe, praženju jajc, v trenutku, ko mački ponuja žlico, da jo polize, ali pa drži svetilko. Prizor se dogaja v gorskem okolju, v porušeni stavbi, pod obokom, pod streho zapuščenega hleva. Vol in osel ležita, v zraku so upodobljeni angeli zbori, ki pojejo. Motiv rojstva postopoma postaja vsebinsko vse pestrejši, saj se mu pridružujejo še prizori Poklona treh kraljev, Češčenja pastirjev in Oznanjenja pastirjem. Na novo ikonografijo so vplivale nove časovne pogojne oblike pobožnosti, videnja sv. Brigite Švedske in Meditacije Pseudobonaventure.

Slovenska umetnost se je že v srednjem veku povsem enakovredno včlenila v stilne in ikonografske tendence, kot jih v takratnem času opažamo tudi drugod po Srednji in Zahodni Evropi. To izpričuje med drugim freska Kristusovega rojstva v romarski cerkvi v Crngrobu nedaleč od Skofje Loke, ki jo je leta 1453 naslikal umetnik z žal nepopolno ohranjenim imenom Bolfgangus. Na levi strani podobe je naslikan sv. Jožef, oblečen v meniško kuto, ki z levico drži posodo, pod katero gori ogenj, v desnici pa ima leseno žlico in z njo meša jed v posodi. Z glavo se je obrnil na desno proti Mariji, ki pobožno kleči, roki je sklenila v molitev, glavo pa je nagnila navzdol, kjer je na tleh nekoč ležalo dete. Ta del prizora je uničen, saj se je od lika Jezusa ohranil le del nimba, ki ga je obdajal. Zanimivo je, da sta obe glavni osebi upodobljeni pred hlevčkom, v njem pa vidimo jasli ter vola in osla. Glavna vsebina te freske je poudarjeno verska, namreč počastitev Deteta Jezusa, zato je vsa pozornost usmerjena na lik Marije, ki se odlikuje

po milini, na njenem obrazu pa odseva posebna zbranost. Kljub temu se slikar ni izognil tudi takim pripovednim podrobnostim, kot je npr. jed v loncu, ki je prekipela, stol, na katerem sedi Jožef, je natanko takšen, kot jih še sedaj najdemo na kmetih, ob vznožju stola ležijo polena. Na freski ustvarjajo posebno razpoloženje rože na trti pred štalico in zanimivo je, da jih najdemo tudi v notranjosti hlevčka.

V proštjski cerkvi na Ptujju pa se je ohranil prizor Marije z Jezusom, ki ga je izrezljal v reliefu leta 1515 neki štajerski rezbar. Kot je običajno za poznogotsko umetnost, pa je dogodek prikazan vsebinsko zelo bogato, saj je motiv Marije z detetom združen s Poklonom treh kraljev. Glavni dogodek poteka v ospredju na levi, kjer Marija sedi pred napol podrtim hlevcem — razvalino Davidovega stolpa, pred njo pa je pravkar pokleknil stari kralj, ki odpira posodo. Drug, mlajši kralj s kazalcem desnice kaže navzgor na zvezdo, tretji, temnopolt, pa od kleččega paža sprejema rog z miro. Na desni strani reliefa se v globino razprostira množica spremeljevalcev, prav na obzorju pa sta dve pečini s hišami obzidanega srednjeveškega mesta. Mikavna zanimivost prizora je sv. Jožef na skrajni levi, ki cepi drva, za njim pa so upodobljene jasli z oslom in volom. Dr. Emilijan Cevc je prizor takole označil: »Rezbar se je trudil, da bi ustvaril globinski vtis, kar se mu ni posebno posrečilo, figure pa je želel realistično povezati in žanrsko pogoditi. Ikonografsko gre za zgodovinski način upodobitve.«

Se bi lahko naštevali in opisovali upodobitve Kristusovega rojstva tudi iz kasnejših obdobij in z različnih koncev Evrope, a bi nas to privedlo predaleč. Naj bo ta prispevek spodbuda vsem tistim, ki se bodo morebiti ukvarjali z izdelavo jaslic, da se bodo ob tem zavedali zgodovinskega razvoja tega motiva in njegovega verskega ter kulturnega pomena. Ob tem pa bi bilo tudi želeli, da bi se v knjigarnah in na pulatih v cerkvenih preddverjih čim manj srečevali s kičastimi božičnimi motivi, ki nimajo nič opraviti z najboljšo evropsko in slovensko tradicijo. Likovno bogastvo preteklih pa tudi sedanjega časa namreč nudi dovolj možnosti, da bi se na reprodukcijah Jezusovega rojstva na razglednicah pojavljale resnično kvalitetne stvaritve, ki bi bile v čast izdajateljem in bi hkrati dvigale kulturno raven najširših plasti prebivalstva.

M. V.

SOLIDARNOST S PALESTINCI

Občina Doberdob je v petek, 16. t.m., priredila v Kulturnem domu v Gorici solidarnostni večer s palestinskim ljudstvom. Spregovoril je župan Mario Lavrenčič, nato pa predstavnik Organizacije za osvoboditev Palestine v Italiji Ali Rašid. Na večeru je s koncertom nastopil tudi Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič, ki ga vodi Oskar Kjuder.

Nobelov nagradjenec Andrej Saharov je z ženo in tremi ožjimi sodelavci odpotoval iz Moskve v Armenijo in Azerbajdžan. Na kraju samem se hoče seznaniti s položajem v obeh republikah, ki sta si v laseh iz narodnostnih razlogov. Saharov se je pred dnevi vrnil z obiska v Združenih državah.

Jožko Šavli: institutio sclavenica

Krščansko Evropo so v zgodnjem srednjem veku ogrožali vpadi muslimanskih Arabcev, ki so osvojili že vso Španijo. Leta 735 so Franki porazili njihove čete pri mestu Poitiers in zaustavili njihovo prodiranje. Odslej so jim priznavali nekakšno pokroviteljstvo nad krščansko Zahodno Evropo. Od vzhoda pa so še nadalje vpadali poganski Obri, ki so ogrožali zlasti slovensko Karantanijo na območju Vzhodnih Alp. Zato se je karantanski knez Borut obrnil za pomoč h krščanskim Bavarcem in je karantanski knez v zameno za to, da so mu pomagali in da so skupno porazili Obre, priznal nadoblast franovskega kralja (745).

To priznanje je pomenilo predvsem pristanek na pokristijanjenje in s tem vključitev v skupnost krščanske Evrope, zakaj kraljestvo Frankov je bilo zamišljeno kot kraljestvo nad kraljestvi, katerega takratni pisatelji, zlasti po nastopu mogočnega kralja Karla Velikega iz rodbine Karolingov, nazivajo *Imperium Cristianum* (798).

Karel Veliki je videl vzor univerzalnega krščanskega vladarja v rimskem krščanskem cesarju Konstantinu Velikem. Njegovi pohodi in osvajanja imajo namen razširiti krščansko cesarstvo na vso Zahodno Evropo. Pred Bogom se čuti odgovornega za dejanja svojih podložnikov, zato oznanja, naj se dela dobro in opusti hudo.

Po zgledu rimskih cesarjev je tudi on neomejeno vladal nad državo in Cerkvijo, dasi je kot poglavar Cerkve ostajal še vedno papež. Avtoriteta papeža ni bila zaradi tega nič manjša. Ko je Karel Veliki na Božič leta 800 molil na

perium Romanum ter Imperium Cristianum povsem istovetita, tako da se je bizantinsko cesarstvo imelo za en sam *corpus Cristi politicum*. Bizantinski cesar je bil glava vzhodnega cesarstva in Cerkve. Na Zahodu pa ni bilo takšnega istovetenja, saj je že sv. Avguštin postavil jasno ločnico med »civitas Dei« in starim rimskim cesarstvom. Zamisel o »Regnum Cristi« je na Zahodu temeljila na Cerkvi in ne na rimstvu, tako da je bilo zahodno cesarstvo Karla Velikega zasnovano predvsem kot *corpus Cristi mysticum*, ki naj zajema vsa krščanska ljudstva in ima svoje središče pri papežu v Rimu. Takšno pojmovanje se odraža v delih pisateljev tega obdobja, kot so Beda, sv. Izidor ali Pavel Diakon. Kasneje, v poznem srednjem veku, se zahodno cesarstvo omejuje predvsem na Srednjo Evropo, torej povečini na nemške kneževine, zato nekako od 18. stol. dalje nemški pisci radi pristavljajo naslovu Sveto rimsko cesarstvo še pridevek »nemške narodnosti«, kar pa je očitno ponaredba. Takšen pristavek v pravnem naslovu cesarstva nikoli ni izpričan in je tudi daleč od zamisli univerzalnega krščanskega cesarstva, kot si ga je predstavljal Karel Veliki.

* * *

Takšno je bilo torej kraljestvo Frankov in zatem cesarstvo, v katerega se je s pokristijanjenjem vključila slovenska Karantanija.

Jasno je, da pokristijanjenje Karantancev ni pomenilo izgube svobode in zasužnjenja, kakor nam vztrajno dopoveduje liberalno in na vzhod zagledano panslavistično zgodovinopisje, ki poudarja »nemški« značaj zahodnega krščanstva in osvajalne politične namene Solnograda, iz katerega so v Karantanijo prihajali misijonarji in duhovniki. Temu nasproti postavlja zgled sv. Cerial in Metoda v poznejši Panoniji (okoli 860) ter njuno slovansko bogoslužje. Toda krščanstvo v Karantaniji je za sto let starejše in, dasi vezano na latinsko bogoslužje, je zares vprašanje, ali bi morebitno glagoljšavo pri Karantancih-Slovincih bilo zares bolj učinkovito za takratno cerkveno in narodno prosveto, namesto latinskega? Zgledi pri vzhodnih Cerkvah in njih narodnem bogoslužju v tem pogledu niso ravno ohrabrujoči.

Na vsak način pa Solnograd v Karantaniji, kljub močni zemljiški posesti, ni imel ravno velike politične moči, da bi npr. lahko ustanavljal samostane, žarišča cerkvene in svetne prosvete. Očitno je, da so Karantanci ustanavljanje samostanov na svojem ozemlju preprečevali. Šele okoli 1018 je namreč domača plemkinja ustanovila prvi ženski samostan na karantanskih tleh pri Sv. Juriju ob Jezeru, vzhodno od St. Vida na Koroškem. Podelila mu je tudi posestva po slovenskem pravu, imenovanem *institutio Sclavenica* in s tem je bilo poudarjeno, da gre za domačo in ne za tujo ustanovo.

Tedaj navedeno slovensko pravo, tudi z nazivom »Slavica lex«, pa se ni pojavilo šele v tistem času, temveč je v Karantaniji obstajalo že od vsega začetka. Karantancem je bilo z vstopom v krščansko skupnost Zahoda priznано in so ga ohranili. Priznanje domačega prava je tedaj pomenilo priznanje lastne državnosti in v tem pomeni je bilo priznано lastno pravo vsem krščanskim narodom v Evropi. Tako Bavarcem (lex Bagoariorum), Svabom (lex Alamannorum), Sasom (lex Saxonum), Langobardom (Edictum Rothari), še prej pa so imeli svojega Ostrogoti (Edictum Teodorici), Vizigoti (lex Visigothorum), Burgundi (lex Gundobada) in seveda Franki, ki

so izhajali iz dveh kraljestev in ohranili zato tudi dve vrsti prava, salijskega (lex Salica) in ripuarijskega (lex Ripuaria). Romansko prebivalstvo pa je imelo še doigo po propadu Rima svoje rimsko pravo (leges Romanorum).

V Karantaniji slovensko pravo ni bilo posebej zapisano; imelo je značaj ljudskega prava in se je ohranjalo kot pravna navada (consuetudo Sclavorum). Njegov oris se nam dokaj jasno kaže iz zgodovinskih dogodkov in poročil o zgodnji Karantaniji, pa tudi iz poznejšega časa, iz njene družbene ureditve, ki se je v nekaterih strukturah ohranjala še v pozni srednji vek in še dalje.

Narod, ki ima priznано lastno pravo, gotovo ni zasužnjen. Tudi Karantanci niso bili ne s pokristijanjenjem ne po letu 820, ko se je bil del njih pridružil protifrankovskemu uporu, ki ga je začel Ljudevit, knez v Slavoniji, zaradi nasilja vojaškega poveljnika Kadolaja. To je bil le manjši del Karantancev na območju južno od Drave na današnjem Sp. Štajerskem, ki je spadal očitno pod Kadolajevo vojaško poveljstvo. Iz zgodovinskih virov izhaja le to, da so v Karantaniji domačim vojvodom sledili vojvode bavorskega rodu (duces Bagoarii), kot navaja Conversio, medtem ko jih drugi vir Excerptum de

dalje na 12. strani ■

Milena Merlak

Možna prihodnost

Umika se nož iz kamna — meč iz jekla
sablja
bodalo
bajonet ...

noži, podaljšano obešeni ob ledjih,
nabrušeni iz strahu za strahovanje
udarjajo najprej zavojevalca;
držaji z ornamentami junaštva ...
konice, krvave od porazov in zmag,
se umikajo ...

Luč se prižiga na hodnikih,
po katerih hodi teman mož
z radioaktivnim globusom
v roki ...

Begunci se lahko ustavijo na begu,
preganjani ostanejo v zatočiščih,
mučitelji se odpovejo iznajdbam mučilnih koles,
brezdomci najdejo dom,
brodolomci dosežejo ladjo ali obalo,
lačni dobijo vsakdanji kruh,
nesrečni imajo občutke sreče,
bolni — trpeči pa pravo pomoč in tolažbo ...
žalostni spoznajo solze veselja.

Stari ne izgubijo upanja
v večno obliko bivanja,
starši ljubijo svoje otroke,
otroci svoje starše,
mož svojo enakovredno ženo,
žena svojega enakovrednega moža,
mladi pojejo svoj cry of freedom
na vedno bolj zdravem planetu
enakovrednih ras in rodov
nekega človeštva,
ki si prizadeva postati spet nedolžno.

V zvonikih sedanjosti
razglašajo
novo možno prihodnost,
prihodnost kot košato zeleno drevo, na katerem
sedijo

drobni
beli
ptiči

OTROŠKI ZBOR »LADJICA«
DEKLIŠKI ZBOR DEVIN in
FANTJE IZPOD GRMADE

vabijo na

KONCERT BOŽIČNIH PESMI,

ki bo v ponedeljek, 26. t.m., ob 16. uri,
v novi cerkvi sv. Ivana v Štivanu. Koncert
bodo zbori ponovili 8. januarja 1989 ob 15.
uri v cerkvi sv. Lovrenca v Ronkah.

grobu sv. Petra v Rimu, mu je papež položil na glavo rimsko krono, čemur je zbrano ljudstvo pritrdilo z vzklikanjem (acclamatio), kar je bilo po rimskih pojmih odločilno za pravno veljavo cesarskega naslova. Vedoč, da se ima edino bizantinski cesar za pravega naslednika starih rimskih cesarjev, je svoje nehoteno kronanje mirno sprejel. Naslova pa še dolgo ni uporabljal, dasi je takoj po kronanju izdal denarje s svojo podobo in napisom »Renovatio Romanorum Imperii«. Še vedno pa je mislil predvsem na cesarstvo kot skupnost krščanskih narodov Evrope in je leta 802 v svojem odloku (capitulare) odredil, naj mu vsi podložniki prisežejo zvestobo kot krščanskemu vladarju, ki se pred Bogom čuti odgovornega za versko in moralno življenje vseh kristjanov.

V naslednjih letih se je tudi Bizanc postopoma sprijaznil z obstojem zahodnega, prav tako rimskega cesarstva, ki bo po kakem stoletju dobilo naslov Sveto rimsko cesarstvo in s tem izrazilo svoj prvotni namen: povezati kraljestva in kneževine Zahoda v krščansko skupnost narodov.

V tem pogledu obstaja med vzhodnim cesarstvom (Bizanc) in zahodnim (Franki) že od vsega začetka bistvena razlika. Na vzhodu se Im-

Jožko Šavli: institutio sclavenica

■ nadaljevanje iz strani 11

Carantanis imenuje kar »duces Carentanorum«. O kaki nasilni zamenjavi karantanskih slovenskih vojvod ne izvemo ničesar, še manj pa o kaki zamenjavi slovenskega plemstva z nemškimi.

Najbolj verjetno je, da je slovenskega vojvoda v Karantani nasledil bavarski vojvoda po sorodstvu. Karantanska vojvodina pa se je ohranila še naprej, zato za drugi vir bavarsko poreklo novih karantanskih vojvod sploh ni pomembno in jih naziva še nadalje karantanske. In tudi o nastopu kakih nemških grofov v Karantani ni poročil. Obstajajo številne kraljeve darovnice, s katerimi je namenil zemljiške posesti v Karantani predvsem solnograški Cerкви, ni pa darovnic kakemu tujemu plemstvu. In če bi to plemstvo bivalo v deželi, ali bi res ohranjalo ustoličevanje vojvode na Knežjem kamnu, četudi samo kot slovenski običaj? V veljavo bi prišel frankovski fevdalni red, agnatično nasledstvo, gospodstva itd. V resnici pa se fevdalizem v Karantani širi le postopoma, kar traja nad dvesto let, preden prevlada v deželi, ne da bi spodrinil v temelju karantansko družbeno strukturo, predvsem na vasi.

Iz virov lahko jasno razvidimo državnopravno in družbeno sestavo Karantani: na čelu države so vojvoda (dux) in pokrajinski knezi (principes), katerih pristojnosti so predvsem obrambne oz. vojaške. Na čelu vasi so župani, na čelu okrožij pa veliki župani. Ohranjeni so tudi nazivi za predstavnike zbornice, *sosednja* na vasi, ali tudi *sosečka*, *pojezda* na ravni okrožja, in *veča* kot vsenarodni zbor, ki je volil kneza.

V rodbinskem pravu je poleg očetnega veljalo tudi materno nasledstvo. Vojvoda Arnulf Koroški (876), nezakonski sin frankovskega kraljeviča Karlmana, je mogel biti zakonit domači vladar le kot sin Karantanke, kakor sodi večina raziskovalcev. V Karantani je obstajala tudi samostojna vojska, v virih se naziva kar z imenom »Karantanci«. Ta vojska spremlja svojega vojvoda na državni zbor v Tribur (887), kjer prisili navzoče kneze, da izvolijo Arnulfa za kralja

Vzhodnih Frankov, ki je bil leta 896 kronan tudi za cesarja. Še kako stoletje potem porazijo »Karantanci« večkrat Madžare, ko vdirajo v njih deželo.

Povsem svojstven družbeni položaj ima tudi karantanska žena. Germanske žene npr. so morale imeti varuha svojega imetja, in niso mogle brez njega ničesar ukreniti. Karantanska žena pa je polnopravna, razpolaga s premoženjem in ima opravilno sposobnost, tako da lahko sama sklepa posle. Tako že omenjena plemkinja z ustanovitvijo prvega samostana v deželi, kmalu zatem tudi njena sestra, ki ustanovi samostan v kraju Göss pri Leobnu, in leta 1043 sv. Hema za ustanovitvijo samostana na Krki ter mnogih župnij iz njenega velikega premoženja. V 12. stol. darujejo številne žene kose zemljišča Cerкви, zlasti škofu iz Brixena, itd.

Prvotno pravo, vezano povsem na osebo že po rojstvu, je mogoče v 10. stol. tudi opustiti in privzeti drugega. Ob pravnih poslih pa je potrebna izjava »*professio iuris*« o pravni pripadnosti. Plemiške žene v Karantani, ki samostojno darujejo posesti Cerкви in ustanavljajo samostane, pripadajo karantanskemu pravu, ker bi po kakem germanskem pravu tega ne mogle storiti. To pa nam znova priča o obstoju karantanskega domačega plemstva, ki je po izvoru slovensko ali v nekaterih primerih tudi od drugod, kakor povsod v Evropi, in si je privzelo karantansko pravo. To plemstvo pa ima nedvomno karantansko zavest.

* * *

Slovenska zavest se nedvomno ni pojavila šele s Primožem Trubarjem, kakor navajajo danes tisti, ki jim je narod zgolj kulturno-prosvetni organizem, ne pa politični. Obstajala je od Karantani dalje, tako v ljudstvu kot pri plemstvu. Še v 16. stol. se koroški pisci, npr. Ungnad, Christalnik idr. sklicujejo na slovenstvo svoje dežele, ki gotovo ni temeljilo v prvi vrsti na jeziku, temveč na zgodovinsko političnem izročilu. V tem okviru pa so bili Karantanci oz. Slovenci ne le kulturno, temveč tudi politično že od začetka del Evrope.

V TOČILNICI

■ nadaljevanje s 7. strani

Tretji méni dobrodušno: »Posodil bi jima kot, ki ga imam odveč, pa kaj bo ponoči? Sami smo in kdo bo tekkel po babico?«

Nekdo je naročil za ženo čašo čaja, in ko je bil čaj náred, ji ga je celó ponesel k ustom.

»Daj, ogrej se, žena, od koder si že; kako bo dalje s teboj, je v božjih rokah. V trdih pesteh smo vsi, kar nas je tu, privoščimo si samo na oči, kar si privoščimo; doma nas čakajo péstunje, take, ki pestijo, ne péstujejo ... Boj se jih, nesrečna žena, kakor se jih sami bojimo. Saj jih poznaš in veš, kakšne so. Nemara si sama taka ...«

Žena je popila čaj na dušek, mož se je še dvakrat na mestu prestopil, potem pa sta se obrnila, odprla vrata in prekoračila prag v noč, v viharo zimsko noč drug za drugim, mož prvi, žena za njim ...

Čevljar Niko je ustavil sosedovega hlapca sredi najživahnejšega pogovora, ko sta se iz točilnice vračala vsak na svoj dom po skupni, le za silo utrti gazi. Ustavil

ga je, da bi si ob njegovi pripalil zadnjo cigareto.

Roka mu je drhtela, glas se mu je ustavljal in suniti ga je moral skozi grlo, da ga je spravlil iz sebe.

»Čuj, Joža, pa ali ni nocoj sveta noč? Močno se mi zdi, da je ...«

»Bo, bo, saj imamo dva praznika zapored in noč pred prvim je sveta noč ...«

In — zastrmela sta drug v drugega in nista vedela, zakaj strmita in kaj sta si pravzaprav hotela povedati v tem čudnem trenutku.

Veter je zatulil čez strehe in vsipal po ulici ponočnjakom rešeto snežink za vratove.

»Eh, da se le spi,« je Niko zamahnil z roko, kot da se brani nadležne misli, in je odprl vrata temnega dvorišča.

»Da se le spi, nesreča pa ... zunaj pušti,« se je domislil hlapec nekake rime, nekakega stiha kdo ve od kod in je takisto zavrtel ključ v vratih.

Burja pa ni odnehala, zdelo se je, da narašča od ure do ure ...

Odrešitev kot duhovna potreba

Mit odrešenja je star bržkone toliko, kolikor je star človek. Cim je človek dobil razum, se je zavedel svoje »ničeve« vloge v naravnem redu. Že pradavni človek se je zavoljo svojega razuma odlikoval med vsemi drugimi živimi bitji, po drugi strani pa je bil enako vpet v naravo kot ostala živa bitja. Dvojnost med duhom, ki živi v svetu idej, in njegovemu animalično podstatju, trdno zasidrano v snovnem svetu, je že zelo zgodaj v sivi pradavnini postavljala človeka pred nerešljivo uganko. Rešitev je bila ena sama: človekovo bistvo, njegova bit, ne pripada njegovemu telesnemu, snovnemu polu, temveč idejnemu, duhovnemu. Duša je potemtakem božja last, ki je pravzaprav ujetnica svojega telesa in s tem snovnega sveta. Človek postane zares človek šele tedaj, ko zaživi kot čisto duhovno bitje, tedaj, ko je njegovo duhovno bistvo, njegova prava bit — odrešeno.

V tem najširšem izhodišču so si vsi veliki svetovni religiozni sistemi presenetljivo podobni. Tudi krščanstvo v tem pogledu ni izjema.

Potreba po odrešitvi, očiščenju je nakazana že na samem začetku Biblije, judovskega Svetega pisma, katerega dedič je tudi krščanstvo, v zgodbi o izgonu iz raja. Ko je človek jedel od drevesa spoznanja dobrega in hudega, ko je torej dobil razum, ki mu je omogočil to razlikovati, je stopil v disonanco z naravo — izgnan je bil iz raja.

Človekova usoda je tako zaznamovana z izvirnim grehom, to je s trajno, zgolj človeku lastno razklanostjo med duhom in snovjo, med dobrim in zlim, med trpljenjem in srečo, med bivanjem in nebivanjem ...

Iz te tragične razdvojenosti človeka izhaja njegova globoka potreba, hrepenenje po odrešenju. Odrešenje je zmaga enega pola njegove narave nad drugo: neumrljivega duha nad umrljivo telesnostjo, življenje nad smrtjo, smisla nad »brezsmislom«.

Kristusov odrešeniški lik je v tem smislu v vseh pogledih tipičen. Kristus govori o kraljestvu, ki ni od tega sveta, o večnem kraljestvu, o zveličanju duše, o večnem življenju ipd. V tem pogledu Kristus pravzaprav ne predstavlja novega pojava v judovski zgodovini, zaznamovani s številnimi preroki.

Zakaj je Kristus postal nejudovski Mesija, je pravzaprav še vedno ne povsem doumljivo. Eden od možnih odgovorov je, da zato, ker je bil judaizem kot religija neprimerno bolj razvit od tedaj prevladujočega grško-rimskega poganstva. Prerok Kristusovega sijaja je nemara bil za Jude nekaj ne povsem neobičajnega, medtem ko je bil za ostali grško-rimski svet pojav brez primere. Drug možen odgovor, da Judje v Kristusu niso prepoznali božjega sinu in obljubljenega Mesije, je lahko v preprostem dejstvu, da ga je institucionalna judovska Cerkev dala križati. Institucije pa svojih dejanj ponavadi ne razglašajo za napačna ...

Kriza realnega socializma

Po drugi svetovni vojni, to je v času zmagovitega svetovnega pohoda marksizma na puškinih bajonetih, bi si komaj kdo utegnil predstavljati, da socializem kot družbeni sistem ne le da ne bo »grobar kapitalizma«, temveč da bo le-ta sčasoma sam po sebi tako oslabil, da ga bo začelo kar samo pobirati. To, kar se danes dogaja v Vzhodni Evropi in drugih državah, ki se razglašajo za socialistične, je namreč težko poimenovati kako drugače kot polom socialistične ideje.

Svet realnega socializma je danes poln paradoksov, ki postavljajo nekdanje socialistične ideale na glavo, oziroma jih razkrivajo kot utopične, neznanstvene, skratka — nerealne. Poglejmo si le nekatere.

Dandanes je problematična pravzaprav že sama definicija pojma. Odgovorov na vprašanje, kaj je oz. kaj naj bi bil socializem, je namreč že skoraj toliko, kolikor je teoretikov in ideologov, ki skušajo nanj odgovoriti. Paradokso je, da je vsebina pojma danes manj jasna, kot je domnevno bila leta 1917 po prvi socialistični revoluciji v carski Rusiji.

Višarje

Foto M. Magajna

Če je »idealna vsebina« socializma zelo nejasna, pa to nikakor ne velja za njegove realne komponente. Navkljub velikim razlikam med socialističnimi državami na splošno drži, da realni socializem danes pomeni enopartijski sistem, v katerem večina prebivalstva nima osnovnih političnih in ekonomskih pravic, kakršne so na primer svoboda združevanja, svoboda govora in tiska, svoboda prostega političnega delovanja ter svoboda podjetniškega delovanja in pridobivanja lastnine. Paradoks je, da se je nekoč razglašalo, da so vse te omejitve potrebne za odpravo privilegijev politične in ekonomske elite kapitalistične družbe oziroma kar za eliminacijo same elite ter za doseganje splošnega družbenega blagostanja, enakosti ipd. Doseženi rezultat je v kričečem nasprotju z domnevnimi nameni. Privilegiji realsocialističnih elit in njihovo zakonsko vzdrževanje spominjajo prej na fevdalizem kot pa na družbeni red, ki naj bi nasledil kapitalistično epoho.

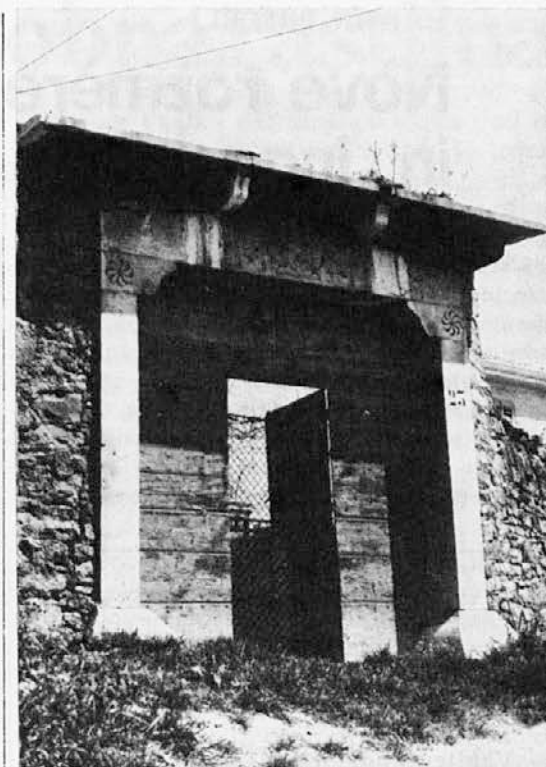
Prav iste ugotovitve veljajo tudi za gospodarstvo realsocialističnih držav. Privilegiji vladajoče elite in z njimi povezani ideološki tabuji onemogočajo prost razvoj gospodarstva na način, ki docela spominja na pozni fevdalizem. Splošni rezultat je vse večje relativno in ponekod celo absolutno nazadovanje v odnosu do ostalega sveta.

Nadaljnji paradoks, h kateremu očitno po neki zakonitosti vodi notranji ustroj realsocializma, je pojav naraščajočega nacionalizma. V nasprotju z nekdanjim geslom »Proletarci vseh dežel, združite se!« smo danes priče pravcately »internacionalizmu kapitalistov«, ki se v zasledovanju svojih profitnih interesov ne menijo za nikakršne meje več, kar posledično vpliva na ekonomsko in politično sodelovanje v planetarnem obsegu, medtem ko se realsocialistične države vse bolj zapirajo vase, vse bolj pa se tudi razvija nacionalizem, uperjen tako zoper narode zno-

dalje na 14. strani ■

—o—

V Ljubljani so te dni potrdili vest, da bo 11. januarja 1989 ustanovni občni zbor Slovenske demokratske zveze razuma.

Log - motiv

Foto M. Magajna

90-LETNICA KD PRIMORSKO

Kulturno društvo Primorsko iz Mačkolj je v teh dneh proslavljalo 90-letnico svojega delovanja. Prireditve so se začele v soboto, 10. t.m., ko so v Srenjski hiši priredili večer, na katerem so ob odprtju slikarske razstave in koncertu ljudskih pesmi Bogdane Herman predstavili priložnostno publikacijo, ki jo je uredil prof. Boris Pangerc. Naslednjega dne, v nedeljo, 11., je bila prireditev, na kateri sta sodelovala dekleški zbor Glasbene Matice iz Trsta in rock skupina The hard knobs. V četrtek, 15., so priredili večer, na katerem so sodelovali pesniki iz Brega: Nadja Švara, Irena Žerjal, Aleksij Pregarc, Marij Čuk in Boris Pangerc. Predstavila jih je prof. Marija Cenda, sodeloval pa je tudi Godalni kvartet Glasbene Matice iz Trsta.

Osrednja proslava je bila v nedeljo, 18. decembra, ko je po pozdravu predsednika Davida Stepančiča nastopil slavnostni go-

NARODNA IN ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA

želi svojim obiskovalcem
srečno novo leto 1989

Predstavniki Slovenske skupnosti v Benečiji

Na sedežu kulturnega društva Ivan Trinko v Čedadu sta se srečali delegaciji deželnega tajništva Slovenske skupnosti in slovenskih kulturnih društev iz videmske pokrajine. Za Ssk so bili prisotni deželni tajnik Ivo Jevnikar, deželni svetovalec Bojan Brezigar in člani deželnega tajništva Branko Černic, Marij Maver in Lojze Tul. Slovence v videmski pokrajini pa so zastopali Viljem Černo, Pavel Petričič, Salvatore Venosi, Jole Namor, Giorgio Bankič, Maurizio Namor in Lucia Trusgnach.

Obširni razgovor je bil posvečen položaju Slovencev v videmski pokrajini, prizadevanjem slovenskih kulturnih društev in pobudam, ki jih je na tem področju pre-

vzela Slovenska skupnost v deželnem svetu in na drugih ravneh.

Velik del seje je bil posvečen problematiki enotnega nastopanja med Slovenci v Italiji. Delegacija Ssk je glede tega poudarila, da ostaja enotnost pomembno sredstvo za boj za narodne pravice, vendar sedanja formula enotne delegacije ne ustreza več sedanjemu položaju. V razmišljanje je bil dan predlog, naj bi zaenkrat prešla pobuda za skupne akcije na obe krovni organizaciji in slovenska društva v videmski pokrajini.

Ob koncu so predstavniki Slovencev v videmski pokrajini sprejeli vabilo, da vrnejo obisk Slovenski skupnosti.

vornik Duško Kalc. Ta je poudaril pomen delovanja kulturnih organizacij za vsestranski razvoj in obstoj našega ljudstva, obenem pa je spregovoril o številnih aktualnih temah, ki žulijo slovenskega za-mejskega človeka. Nastopil je mešani pevski zbor »Primorsko«, dijaki iz Mačkolj, ki obiskujejo nižjo srednjo šolo v Dolini, pa so pod vodstvom prof. Pangerca pripravili poseben recital, ki je pritegnil pozornost občinstva.

90-letnico je društvo »Primorsko« iz Mačkolj proslavilo na zares slovesen in zgleden način.

MARTIN BRECELJ

Nove razmere v SR Sloveniji in Jugoslaviji (Odnos Slovenske skupnosti do matice)

II.

Nedvomno so vse to pomembne novosti, vendar bi tvegati trditev, da nova ustava, ki je že deveta v zgodovini povojne Jugoslavije, sama po sebi ne prinaša epokalnih premikov. Jugoslavija bo na njeni osnovi še naprej slonela na stebrih samoupravljanja in neuvrščenosti, ne da bi dokončno prelomila s svojo prvobitno socialistično oziroma realsocialistično naravo. To če upoštevamo zgolj ustavo, se pravi, če na stvari motri-

količinskem smislu. Iz kakovostnega ozira pa se ni veliko premaknila iz tiste zadržanosti, ki sem jo na začetku opisal, in to kljub temu, da se je zadržanost z nasprotne, matične strani v marsičem sprostila. Edina resnična novost v tem oziru v SSK prihaja iz vrst mladih, točneje iz vrst Mladinske sekcije. Prepričan pa sem, da bi se zlasti od njihove akcije »Za boljši slovenski jutri« lahko celotna stranka marsičesa naučila. Naj na kratko nakažem, v kakšnem smislu.

Mnenja sem, da ne nacionalni ne ideološki princip, kakor sem ju uvodoma označil, ki bistveno usmerjata naše delovanje, ne potrebuje resnejših revizij. Nasprotno. Lahko bi bili celo ponosni, da pripadamo politični organizaciji, ki je verovala v vrednote narodnosti in družbeno-političnega pluralizma, še preden bi jih začeli na novo in obsežno odkrivati tostran in onstran meje, na Vzhodu in na Zahodu. Kar potrebuje res temeljito revizijo, so po mojem obliki in sploh način, kako te vrednote in principe živimo in uveljavljamo — in to tudi v odnosih z matico.

Ne moremo in ne smemo biti indiferentni do tega, kar se dogaja z našim matičnim narodom in njegovo državo. Od tega smo pač kot narodnostna manjšina življenjsko odvisni. Pravico imamo in dolžnost, da se dejavno zanimamo za usodo celotnega naroda, kateremu pripadamo, še zlasti v teh, mogoče prelomnih trenutkih. In to ne samo kot posamezniki, ampak tudi kot politična organizacija, ki ima svoja stališča in poglede tudi o splošnejših političnih vprašanjih. Mislim, da so za kaj takega razmere zrele. Povrh nam ni niti treba, da bi v ta namen povsem orali ledino in si šele ustvarjali teren delovanja. Ta že obstaja, a ga premalo obdelujemo. Mislim na Enotni slovenski kulturni prostor ali bolje na Združeno Slovenijo, kot so ga pravilnice

poimenovali. Mnenja sem namreč, da bi enotni slovenski prostor morali razvijati ne samo na kulturnem, ampak tudi na gospodarskem, političnem in sploh na vseh področjih človekovega delovanja, seveda na primeren način, ki ga je treba v veliki meri še domisliti. To bi bilo tudi v okladu z duhom sedanjega časa, v katerem se vse očitneje izkazuje, da klasični model nacionalne države ne ustreza več, in v katerem zlasti razvitejši narodi iščejo nove oblike povezovanja vseh svojih delov, matice, zamejstva in zdomstva (pomislimo le na pravkar zaključeno 2. italijansko konferenco o izseljeništvu). Tudi v to smer bi morali pogumneje razvijati in uveljavljati svoja stališča in poglede. Sploh sem mnenja, da je eden pglavitnih vzrokov zastoja rasti naše stranke v premajhnem ustvarjalnem pogumu. Razveseljivo pa je, da so ga nekaj več pokazali mlajši pristaši SSK, in to tudi v odnosu do matice.

(Referat je bil prebran na seminarju v Vovžljah dne 11. t.m.).

Konec

—o—

Kriza realnega socializma

■ nadaljevanje iz strani 13

traj matične države kot tudi zoper druge narode.

Stalinizem je v nekem smislu bil tudi skrajno brutalen način prikrivanja napak realsocialističnega modela. Zato je razmeroma novo in obetavno dejstvo, da dandanašnji tudi voditelji največjih in najbolj razvitih realsocialističnih držav bolj ali manj odkrito priznavajo zgodovinsko brezizhodnost realsocialističnega modela. Pionirsko vlogo na področju razkrivanja zablod slednjega, zlasti na gospodarskem področju, je nedvomno odigrala pomaovska Kitajska. Za njo je bila tudi Sovjetska zveza prisiljena nekaj ukreniti, saj se je pojavila realna nevarnost, da jo sčasoma po gospodarski in vojaški moči prehitijo celo Kitajska, nekdanj pojem revščine in zastalosti.

V takem svetovno-političnem kontekstu se je v Sovjetski zvezi pojavil Gorbačov. Danes je moč reči, da je z nekaj odločnimi zamahi obračunal z brežnjevizmom kot sinonim za vsesplošno stagnacijo, politično izolacijo in do skrajnosti pripeljano pola-

Slovenska zamejska skavtska organizacija SZSO vošči vsem članom, prijateljem in staršem vesele božične praznike in srečno novo leto 1989.

26.12. ŠTEFANOVANJE V DEVINU (EUFORIA)

z ansamblom HAPPY DAY ob 20.30

Vabljeni udeleženci zadnjih desetih Štefanovanj

31.12. ob 21. uri BEG IZ '88

ANSAMBEL BAMBUS. PIANO BAR.

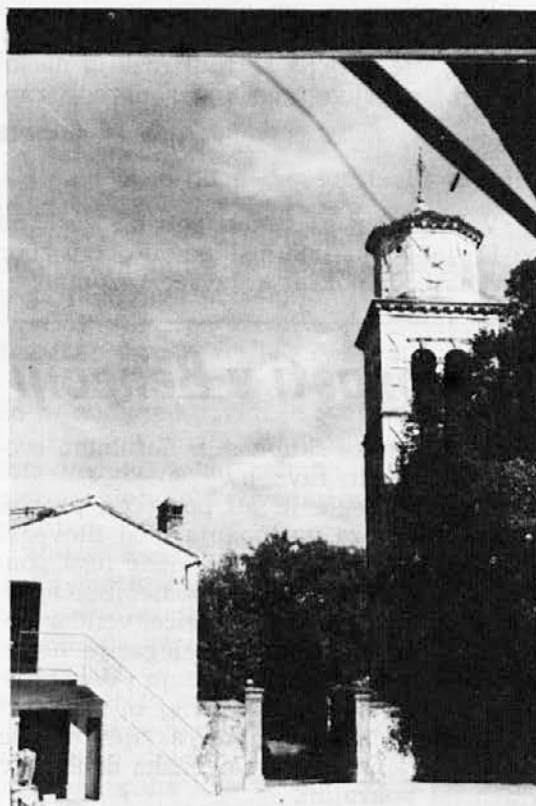
Vstop samo z vabili. Inf. tel.: 20400

Prireditelj: SMReK

mo na dokaj formalističen način. Nekoliko drugačno sliko pa bi si najbrž ustvarili, če bi mimo pisanih zakonov, pa čeprav temeljnih, pogledali v stvarne razmere onkraj državne meje. V tem smislu je zelo zgovoren že občutek, ki je v sami Jugoslaviji zelo razširjen, da jugoslovanska stvarnost z novo ustavo ni še dosegla novega trajnejšega ravnovesja.

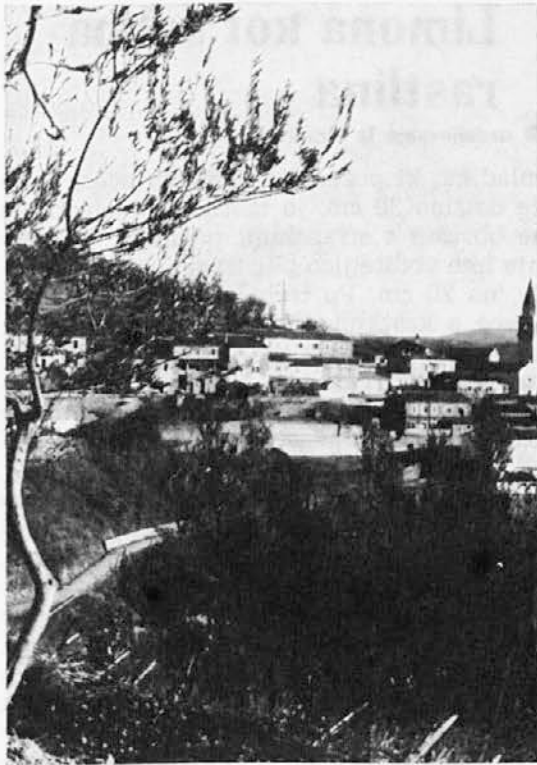
Močan destabilizacijski dejavnik predstavlja že težak gospodarski položaj. Jugoslavija je v zadnjem obdobju zabeležila zastoj gospodarske rasti (v letih 1980-85 je družbena proizvodnja narasla komaj za 0,5 odstotkov), njena letna stopnja inflacije se je po zadnjih uradnih podatkih povzpela na 250%, njen zunanji dolg pa znatno presega 20 milijard dolarjev. Mimo gospodarskega položaja je po zelo razširjenem prepričanju v krizi sam družbeno-gospodarski sistem: života-ri nekako na pol poti med planskim in tržnim modelom ob nerešenem temeljnem problemu ekonomske odgovornosti. Vse to se seveda nujno odraža na politični ravni ter dejansko se pojavljajo in širijo vse bolj neortodoksna politična razmišljanja in gibanja. A če v razvitejših delih države, zlasti v SR Sloveniji, govorijo in delajo za pospeševanje »sestopa partije z oblastjo«, za uveljavljanje političnega pluralizma itd., se v manj razvitih delih oživlja tudi vera v vseodrešujočo trdo roko. K vsemu temu moramo pristaviti še vsesplošno se prebujajoči narodnostni čut z različnimi nacionalističnimi izpadi in potem si ni težko predstavljati, da se jugoslovanska stvarnost lahko še v kratkem bistveno spremeni, in to v težko določljivo smer. Jugoslovanska kriza je vsekakor v marsičem bistvenem podobna krizam, ki jih preživljajo domala vsi sistemi realnega socializma, pa čeprav vsak po svoje.

Kaj pa SSK? Kako se na vse to odziva? Priznati je treba, da zelo skromno. To že v čisto

Mavhinje

Foto M. Magajna

Mačkolje

Foto M. Magajna

PROF. VENOSI 50-LETNIK

Neutrudni slovenski javni in kulturni delavec v Kanalski dolini profesor Salvatore Venosi je pred nekaj tedni srečal Abrahama. Ob življenjskem jubileju mu iz srca čestitamo tudi prijatelji iz Trsta in Gorice ter želimo še veliko zdravja in uspehov pri narodnem delu v Kanalski dolini. Čestitkam in voščilom se pridružuje Novi list.

Limona kot sobna rastlina

Limone gojimo v svetlem, primerno vlažnem prostoru, ki naj bo ogret na 15 do 30 stopinj Celzija.

Če smo se odločili za gojitev limon, moramo najprej vzgojiti podlage, od katerih je najboljša poncirus trifoliata; če pa te nimamo, lahko podlage vzgojimo iz semen limone, ki pa jih je treba vsaditi takoj, ko jih vzamemo iz ploda, ker so semena poncirusa in limone zelo občutljiva za izsuševanje. Ne smemo jih pa preveč zalivati, da ne splesnijo in propadejo. Ko seme vzklije, sejančke pikiramo na isto mesto. Ko so rastline po letu dni debele od 7 do 12 mm, jih cepimo, pred tem pa obilno zalivamo.

Poznamo več vrst cepljenja. Okuliramo lahko spomladi ali jeseni. Gladko stran podlage nad koreninskim vratom očistimo in zarežemo v obliki črke T. Zgornjo zarezo naredimo nekoliko postrani. V razmaknjeni del pod skorjo pokončne zareze, vstavimo odrezano oko-brst-cepič. Oko odrežemo tako, da poleg dveh centimetrov luba na nasprotni strani tik pod očesom odrežemo ščitek luba z nekaj lesa, ter ščitek z očesom in ostankom listnega peclja vstavimo v pokončno zarezo T pod lub podlage. Oko moramo vstaviti previdno v zarezo, da zgornji del ne gleda iz nje. Potisnemo ga toliko navzdol, da zgornji del ščitka sega vsaj 5 mm nad očesom.

Ko oko vstavimo v zarezo, ga tesno prevežemo z gumijastim trakom ali rafi-

jo. Poleg gladko odrezanega ščitka pod očesom in tesne vstavitve v zarezo je trdna povezava podlage z vstavljenim očesom edino zagotovilo, da bo okulacija uspešna. Prevezati moramo tako, da ne prekrijemo očesa, temveč le zgornji in spodnji del ščitka hkrati z lubjem podlage. Oster cepilni nož je nujno orodje. Drug način je ploščičasta okulacija, pri kateri odrezano oko sedi v zarezi kot v sedlu, prevežemo ga pa v celoti s folijo, tako da prekrijemo tudi oko in s tem je kambijski stik med podlago in očesom še bolj tesen, če je odrezani del na podlagi malce večji od ščitka ob očesu.

Pri obeh načinih nastane cepilna zveza po dveh do treh tednih, če je dovolj vlage in ni preveč vroče. Kambijska aktivnost omogoča, da nove celice nastajajo zelo hitro. To pospešuje pretok snovi v obe smeri, se pravi, da se je cepljenje posrečilo in da je nastala nova cepilna zveza. Ko ugotovimo uspešnost cepljenja, podlago odrežemo tik nad cepljenim mestom. Uporabljamo lahko tudi cepljenje s strani pod lub. Za ta način se odločimo spomladi, pred začetkom rasti. Na podlagi naredimo zarezo, vanjo vstavimo cepič, odrezan na dve očesi.

Tudi pri tem moramo paziti, da se kambijske celice podlage in cepiča popolnoma prekrivajo. Cepič moramo trdno privezati, vse rane pa premazati s cepilno smolo. Ko

dalje na 16. strani ■

JOŽKO SAVLI

Nagelj - slovenska roža

VI.

Najpomembnejši je v pušeljcu *rdeč nagelj*, ki pomeni ljubezen. Njegova rdeča barva spominja na kri. In kri pomeni življenje. Zato je ta barva znamenje življenjske in mladostne moči, znamenje ognja in v prenesenem pomenu tudi življenjskega ognja, ali goreče ljubezni. (55) Tudi v slovenskem okrasu se zato nahaja praviloma le rdeč nagelj.

V pušeljcu se nahaja tudi *rožmarin*. Ta je močnega duha, naj bo zelen ali pa suh in zato ga ljudska pesem omenja v pomenu »za spomin«. Predvsem v tistih prizorih, v katerih jemlje fant od dekleta slovo. (56) Rožmarin in njegov trajni duh naj fanta na tujem spominja na njegovo dekle, kot znamenje njene trajne zvestobe, njene vere vanj. Zato tudi mnoge ljudske pesmi, v katerih se poudarja dekletova vera tudi v fantovo zvestobo, omenjajo za pušeljc samo rožmarin. (57) Mišljen pa je poleg njega tudi nagelj, brez katerega ni pušeljca. V nekaterih primerih se rožmarin omenja kot nemški. S tem pa ni mišljen njegov izvor, saj izhaja rastlina iz sredozemskih predelov. Mišljeno je le to, da so slovenski fantje odhajali k vojaku ali na delo v nemško govoreče avstrijske predele.

Tretja sestavina pušeljca roženkravt sam na sebi nima prave simbolike. Skupaj

z nageljnom in rožmarinom pa napravi pušeljc lep, pri čemer pride do izraza še zlasti zelenje. Zelena barva pa že od davnih časov pomeni upanje. Bogato zelenje poganja v naravi cvetove, iz njih pridejo sadovi. Zato je človeku pomenilo bogastvo zelenja že od nekdanjega upanja na dobro leto in zelena barva je s tem postala na splošno simbol upanja. (58)

Številne in priljubljene so zato pesmi, v katerih se omenja »zeleni pušeljc«. (59) ... Fantje se zbirajo, na vojsko odhajajo, toda njen fant se »izmed vseh pozna, ker zelen, zelen pušeljc 'ma«. — V tem prizoru ni mišljen pušeljc iz samega zelenja, ker je v njem gotovo tudi nagelj, vendar pa je z omembo samega zelenja simbolično izraženo upanje dekleta na srečno fantovo vrnitev.

V slovenskem ljubezenskem pušeljcu se z nageljnom, rožmarinom in roženkravtom razodevajo trije simboli, tri čednosti. V njem so izražene vera, upanje, ljubezen. Tri duhovne krščanske vrednote, ki so bile stoletja vodilo v življenju slovenskega ljudstva.

V Zilski dolini, kjer se vrši znameniti »visoki rej« pod lipo, izročajo dekleta fantom pušeljc, v katerem se nahajajo poleg nageljna, rožmarina in roženkravta, še tri pozlačena stebila lanu in posrebrena struna, imenovana »migelca«. (60) Stebla s se-

meni pomenijo nedvomno rodovitnost, bodisi polja ali pa tudi kmečke domačije. Struna pa bi mogla pomeniti le petje t.j. veselje in srečo. Kjer je bila sreča v hiši, tam se je pelo.

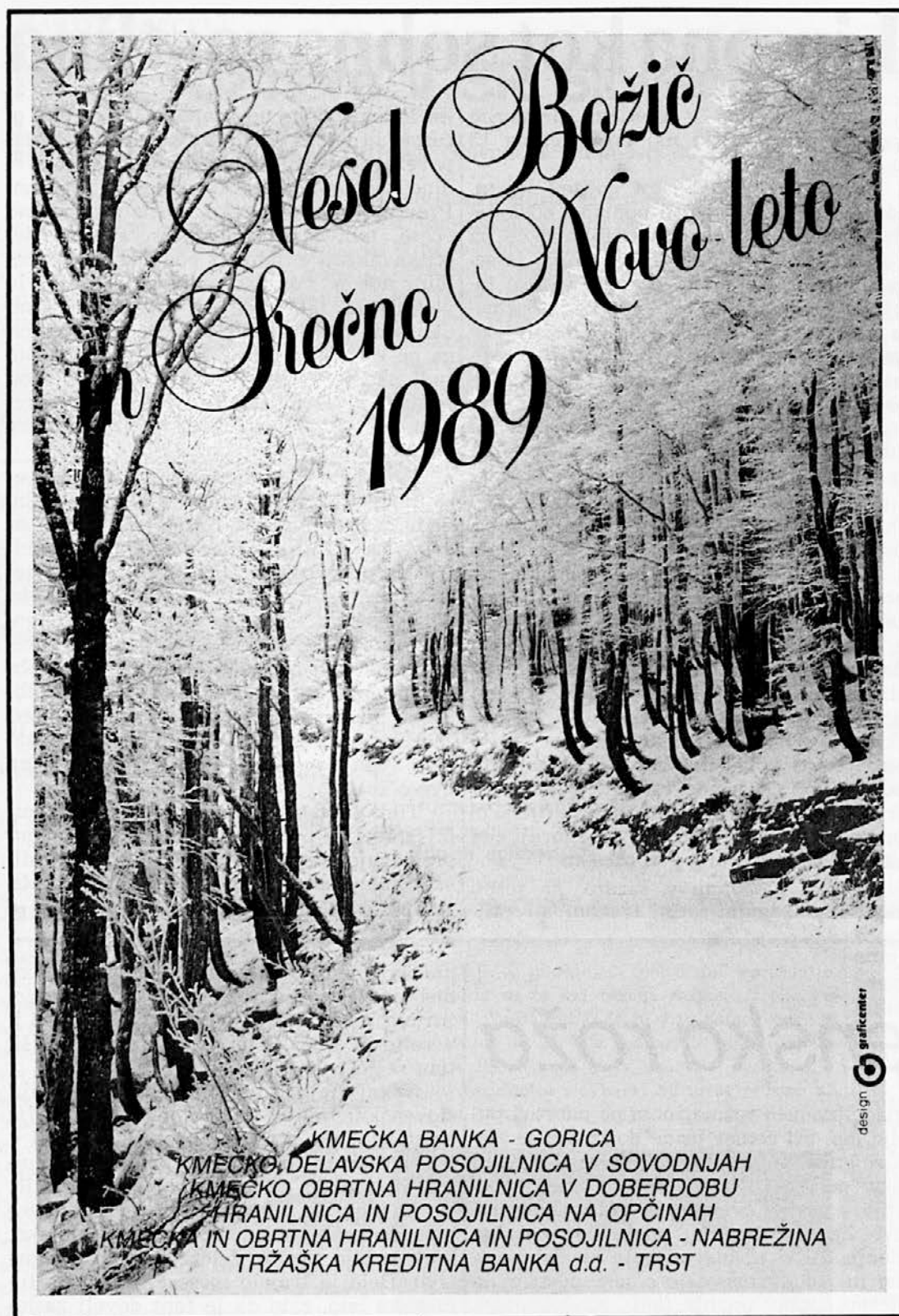
Nekaj najbolj značilnega v življenju slovenskih fantov in deklet je bil *pušeljc za slovo*. Tako se nam pušeljc kaže tudi v ljudski pesmi, ko fantje odhajajo na vojsko in vsakdo od njih dobi svoj pušeljc.

Na delo so odhajali v severne avstro-nemške kraje, zlasti na Gornje Štajersko, kjer je bilo razvito železarstvo in gozdarstvo. Delo je trajalo mesece, lahko pa tudi kako leto, zato da je fant dovolj zaslužil in s tem ustvaril tvorno osnovo za poroko in svoj prihodnji dom.

Ljudska pesem nam prizore takšnega slovesa nadvse verno opisuje ... Ko fant odhaja na Gornje Štajersko, vpraša svoje dekle za pušeljc. In ona mu ga da. »iz nageljna rdečega ter rožmarina zelen'ga«. Torej simbol ljubezni, vere in upanja (nagelj, rožmarin, zelenje). Na Gornjem Štajerskem bo fant srečal dekleta, ki nemško govorijo, in ta ga bodo vpraševala, kdo mu je takšen pušeljc dal? On pa bo povedal, da ima doma »ljubico zaljubljeno«. (61)

Priljubljena pesem, ki je zajela vse slovenske pokrajine. Fantovo dekle se zato nahaja ali na Kranjskem ali na Koroškem ali pa na Spodnjem Štajerskem. In to dekle tudi nekaj velja. Četudi nima več kot tri petice, se vsaka omoži, še prej kot bogate nemške frajle. (62) V teh besedah se izraža močan narodni ponos

V nekaterih primerih se v pesmih omenja tudi »posušeni rožmarin«. (63) Zname-

Limona kot sobna rastlina

■ nadaljevanje iz strani 15

mladika, ki požene iz zlahtnih oces, doseže dolžino 30 cm, jo moramo pincirati, da se obraste s stranskimi poganjki. Naslednje leto voditeljico pinciramo, vendar krajše, na 20 cm. Po treh letih vzgojimo drevesce s kratkim deblom in provodnikom, na katerem imamo rodni les. Prva tri leta moramo odtrgati vse plodove, da se drevesce normalno razvije. Velikost limone je odvisna od njenega življenjskega prostora. Čim večja je posoda, v kateri raste, tem večja bodo drevesa. Če si zagotovimo kar najugodnejše razmere, bo vsakoletni nastanek plodov prevelik, zato je dobro, da jih ročno razredčimo, če hočemo doseči primerno dobelino in kakovost. Rastline gnojimo normalno in zalivamo po potrebi, ne pa preveč, ker je pretirano gnojenje in zalivanje škodljivo. Škodljivci z okrasnih rastlin se radi preselijo na limone, uši se sajajo liste, nakar se ti gubajo, rastni vršiček pa lahko popolnoma zakrni. Medena rosa privabi mravlje, za varstvo je pirimor, aktelik, ekatin, folimat.

Z. T.

EVROPSKI KLIC V NOVO LETO!

■ nadaljevanje z 2. strani

Ta objektivna stvarnost pa obenem predstavlja izredno duhovno, človeško in kulturno bogastvo za Evropo. Ne pozabimo prav na visoko opozorilo Petrovega naslednika, ki je za letošnji dan miru izbral za osrednjo temo prav manjšine in njih pravice.

V tem duhu naj nas prav sedaj v božičnih praznikih še posebej vse to spremelja kot idealno voščilo nam in vsem evropskim »ljudem dobre volje«, da bi v novem letu 1989 — ki bo tudi jubilejna obletnica velikega manifesta človekovih pravic v francoski revoluciji — ta evropski klic ne ostal brez odmeva!

a. b.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157. Odgovorni urednik: dr. Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

nje, da je bodisi fantova bodisi dekletova ljubezen ugasnila. In ko se on tega zave, bo odrajal ter si našel drugo dekle, ki mu bo pušeljc dala.

Veliko težje slovo pa je bilo ob odhodu na vojsko. Že od turških časov so bile vojske dokaj pogoste in mnogo fantov se ni več vrnilo. Ljudska pesem nam takšne prizore ganljivo podaja... Dekle se na vrtu pogovarja z rožami. Pa pride mimo mlad vojak in jo poprosi za pušeljc oz. rdeč nagelj ali rdečo rožo t.j. za ljubezen. (64) Toda ona je bila že dala svoj pušeljc, torej svojo ljubezen in besedo drugemu fantu, ko je bil odhajal na vojsko. Od tedaj je minilo že sedem let, a svojemu fantu je ostala zvesta. Toda mlad vojak pove dekletu, da je njen fant na vojski padel in da ga več nazaj ne bo. On sam pa jo bo sedaj vzela za ženo, saj je bila pokazala, kako zna biti zvesta.

V prizoru omenjenih »sedem let« pomeni značilno sedmico t.j. dopolnjen čas po svetopisemski simboliki. Čakanje je za dekle, ki mu je fant padel, končano. Izbere si lahko drugega moža in začne novo življenje.

Nagelj v podobi

Vrste nageljna v motivih, ki sestavljajo slovenski okras, predstavljajo večinoma divji nagelj. Pod tem imenom umevajo slovenski ljudje vse one vrste nageljnov, ki rastejo v prosti naravi. (65) Dokaj redko so v slovenskem okrasu zastopani domači in vrtni nageljni, še največ v obliki šopkov v vazah, lončkih ali košaricah.

(Dalje)

- (55) D. Forstner, itm., str. 118-9 (Rot)
 (56) K. Strekelj, Slovenske narodne pesmi, Ljubljana 1859 - 1908, št. 1121, 1494, 1557, 1562, 1566, 1567, 1602, 1608, 1611

- (57) K. Strekelj, itm., št. 1539, 1595, 1598, 1603, 1605, 1607, 1610, 1612, 1614, 1617, 1618, 1625, 1627
 (58) D. Forstner, itm., str. 118 (Grün)
 (59) K. Strekelj, itm., št. 1551-9, 1561-2, 1566, 1568-70, 1573, 1568, 1608
 (60) F. Koschier, »Die Gailtaler Burschenschaft und ihr Lindentanz«, Jahrbuch des österr. Volksliedwerkes, Bd. 6, Dunaj 1957, str. 81
 (61) K. Strekelj, itm., št. 1592, 1596-7, 1600, 1602, 1611, 1615, 1626
 (62) K. Strekelj, itm., št. 1600-2, 1620
 (63) K. Strekelj, itm., št. 1614, 1617
 (64) K. Strekelj, itm., št. 775, 781, 785-6, 793, 1738
 (65) Angela Piskernik, Ključ za določanje cvetnic in praprotnic, Ljubljana 1951, str. 78-9 - Na slovenskem ozemlju navaja omenjena naslednje vrste divjih nageljnov: klinček srhki (dianthus armeria), brkati (barbatus), hribski (collinus), ilirski (liburnicus), krvavo-rdeči (sanguineus), temnordeči (atrorubens), kartavžar (carthusianorum), divji (silvestris), tržaški (tergestinus), alpski (alpinus), deltoidasti (deltoides), brhki (superbus), predgorski (monspessulanus), Sternbergov (Sternbergii).